

Іван ЮЩУК, професор Київського міжнародного університету, заслужений діяч науки і техніки України

Під час зустрічі в Криму 7 серпня 2012 року з представниками української інтелігенції Президент України, як повідомила його тодішня радник Ганна Герман, пообіцяв, що день переголосування мовного закону із змінами стане “днем об’єднання українського народу” і це станеться вже у вересні того ж таки року. Тим часом маємо травень 2013 року, але поки що ніяких змін до нашивдкурч склепаного закону “Про засади державної мовної політики” навіть не запропоновано. Принаймні про це нічого невідомо. Як кажуть росіяни, “с глаз долой — из сердца вон”.

Тим часом діє записане в пункті 1 статті 3 цього закону чи не унікальне в світовому законодавстві концептуальне положення: “Кожен має право вільно визначати мову, яку вважає рідною, і вибирати мову спілкування, а також визнавати себе двомовним чи багатомовним і змінювати свої мовні уподобання”. Не будемо розглядати його політичного спрямування. Спробуємо лише з’ясувати, наскільки це положення справді гуманне і як його застосування може забезпечити права людини.

Мова існує у двох нероздільних взаємозалежних психічних процесах: як набір мовних засобів, який ми тримаємо в пам’яті, і як мовлення, яке виявляється в творенні та сприйманні речень і тексту. Мовні засоби збагачуються й удосконалюються завдяки мовленню. Мовлення, зі свого боку, є матеріальним виявом рівня і якості мовних засобів індивіда, а відтак, і рівня його розумового розвитку. Ще Сократ казав: “Заговори, щоб я тебе побачив”.

Мовні засоби — це фонетика (набір звуків), лексика (набір слів) і граматика (набір правил і засобів поєднання слів у речення).

Фонетика, з одного боку, формує в пам’яті ідеальні образи слів, а з другого — є зовнішньою оболонкою мови, тобто матеріально оформляє слова у висловлювання. Завдяки чітко визначеним звукам ми передаємо інформацію іншим людям і сприймаємо її. У кожній мові своя неповторна система звуків і по-своєму вони вимовляються. Щоб у цьому перекоонатися, досить зіставити українську й справді російську вимову подібних слів. Українська мова в устах українців за звучанням набагато ближча до іспанської чи італійської, ніж до російської, у якій вимова угро-фінська, хоч слова в ній слов’янські, не кажучи вже про мелодику мовлення.

Адже немовля ще до шести місяців починає розрізняти в людському голосі інтонацію, висоту, силу й тембр, які цілком різні в людей різних національностей. Ця властивість становить основу для подальшого сприймання й засвоєння дитиною звуків рідної мови. При цьому складові елементи вимови передаються майже незмінними з покоління в покоління протягом багатьох століть. Людині, яка хоче поміняти свої мовні уподобання, щоб не спотворювати чужої мови, треба докорінно перебудувати зв’язки між нейронами мозку, які відають роботою мовних ор-

Чи варто зрікатися рідного слова?

ганів. Ніби й технічна це справа, але небажаний акцент при цьому завжди дає про себе знати й нерідко спотворює природне звучання слів, утруднюючи спілкування.

Грамматика своїми умовними засобами узагальнено відтворює зв’язки, які існують і можуть існувати в реальності між речами та явищами, а також позначає деякі найзагальніші властивості буття, такі, як час, множинність, залежність між речами і явищами тощо. І знову ж, у різних мовах граматичні закони різні. Візьмемо відображення часу: в російській мові є тільки три часи дієслова, в українській — чотири, у сербській — шість, у французькій — десять, в англійській — дванадцять. В українській, сербській, французькій мовах є три прості форми наказового способу: друга особа однини, перша й друга особи множини, а в російській та англійській — тільки дві: друга особа однини і друга множини. Останнє свідчить, що названі мови цим народам були привнесені ззовні завойовниками, які в розмові з тубільним населенням не могли вживати наказового способу в першій особі множини, що означало б закликати до спільних дій. В одних мовах є відмінки, в інших нема, їхні функції виконують інші засоби. А в тих мовах, де вони є, їхні значення далеко не збігаються. Тому при зміні мовних уподобань сплутування граматичних значень неминуче, а отже, й спотворення чужої мови теж.

Найтісніше з глибинними психічними процесами людини пов’язана лексика. Наш мозок (за різними оцінками, від десяти до ста мільярдів нейронів і з безліччю зв’язків між ними) фіксує й зберігає всі подраження, які надходять від реального світу. А вони йдуть навалюють й хаотично. І ось тут слова є тими якірцями, навколо яких сортується й групуються наші враження. Інакше кажучи, лексика членує, причому по-різному в різних мовах, все-світ, який існує в нашій уяві, на окремі більші й менші, по-різному залежні між собою частини й присвоює їм назви, які ми використовуємо в спілкуванні як певні символи. За кожним словом закріплено певний, у кожній мові дещо інший узагальнений образ, який викликається словом. Без того слова були б позбавлені смислу.

І саме в лексиці існують найбільш різні відмінності між мовами. Для прикладу візьмемо хоч би слово *рука*. В українській мові це “кінцівка людини від плечового суглоба до кінчиків пальців”; в англійській такого поняття нема: є *hand* “кисть” і *arm* “від кисті до плеча”. В українській мові *палець* і на руці, і на нозі — в англійській на руці *finger*, на нозі *toe*. У сербській мові — чотири *прсти* і п’ятий — *палац* (мається на увазі великий палець) — як бачимо, звичайний для нас вислів *знаю, як свої п’ять пальців* тут був би недоречний, але вислів *один як палець* цілком вмотивований. На перший погляд видається, ніби *вода* в усіх мовах “вода”. Тим часом у сербській слово *вода* в контексті може означати ще й “піт”, “сльози”, “слина”; в англійській *water* — це ще й “акварель”, “мочити”, “поливати”, “зрошувати” тощо, не кажучи вже про різні значення цього слова у фразеологізмах.

Цілком справедливий висновок мовознавця: “Ідентичність значень у різних мовах — це скоріше виняток, ніж норма. Повний збіг значення стосується лише власних назв — особових і географічних, наукових і технічних термінів, назв місяців і днів, а також числівників” (*Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства*. — К.: ВЦ “Академія”, 2006. — С. 305). Але й це, додам, не завжди.

На основі лексики формується свідомість людини і її мовна картина світу. Як стверджують психологи, новонароджене

немовля світ сприймає цілісно, неподільно. Коли ж у його мовленні з’являються перші слова, у суцільній картині світосприймання починають виникати розрізнені острівці свідомості, закріплені окремими образами: *мама, тата, на, дай, гам*. До кінця першого року в мозку дитини утворюється до дванадцяти таких слів-острівців. Коли набирається певна критична маса їх, дитина раптом (у півтора-два роки) усвідомлює своє “я”, тобто завдяки мові виокремлює себе з навколишнього світу.

Із часом за нормальних умов, якщо дитина постійно чує рідну мову й активно пізнає навколишній світ, кількість слів у її свідомості неухильно зростає — від 1000 в три роки до 4000 і більше в сім. При цьому в дитячій свідомості постійно відбувається корекція значень кожного слова і його зв’язків з іншими словами в узгодженні з оточенням, яке дедалі — завдяки збільшенню кола спілкування, через засоби масової інформації, літературу, виховання в дитсадку — розширюється до всеніонального. І на цій основі відповідно розвивається й мислення дитини.

Активний словник дорослої людини в середньому нараховує, як стверджують психологи, 6—8 тисяч слів і приблизно стільки, а може, й більше пасивний. Цей словник у процесі спілкування (слухання, читання рідною мовою) поповнюється не тільки окремими словами, а й їхніми переносними значеннями, яких є більше, аніж слів, тобто за нормальних умов словниковий запас людини виявляється чи не вдвічі більший, ніж кількість засвоєних нею лексем. Такий словник забезпечує їй адекватне сприйняття дійсності, а відтак і створення власної мовної картини світу, суголосної і співмірної з мовними картинами світу людей близького й далекого оточення, людей тої самої національної культури й менталітету, а отже, й взаєморозуміння в суспільстві, адекватний обмін думками, чого не може забезпечити чужа, привнесена й відповідно збіднена мова.

Людина розумна й соціальна формується завдяки колективній, у сучасних умовах загальнонаціональній мові. Соціальність, розумність і мова, як вважав ще Арістотель, є тими основними характеристиками, що виокремлюють людину з-поміж інших істот.

Вважати розбіжності між мовами лише випадковістю виховання навряд чи виправдано. Ці розбіжності зумовлені певними психічними і навіть фізіологічними особливостями природних носіїв тої чи іншої мови. Адже чомусь привнесені ззовні чужі мови їхні нові користувачі засвоюють не цілком ідеально, а зі значними відхиленнями і втратами. Легко впізнати українця, білоруса, грузина, який розмовляє російською мовою, відрізняється мова американського негра від мови американського ангlosакса і не тільки акцентом, а й усім своїм ладом.

У цьому разі дають себе знати не лише розбіжності у набутих навичках, а й особливості, успадковані на генетичному рівні. Доведено, що існують вроджені програми соціальної поведінки людей; отже, з такою самою ймовірністю можна припускати й наявність у людини вродженої етнічної мовної програми. “На початкову порожнечу, яку судилося заповнити ембріонові в материнському лоні, подається генетично програма, яка містить уже прожиті предками життя” (*Расторгуев С. П. Информационная война*. — М.: Радио и связь, 1999. — С. 28). Новонароджена дитина, як дійшли висновку вчені, до двох років зберігає в собі генетичну пам’ять, записану всіма її історичними предками, отже, й схильність до певної мови як оснoвного носія духу народу. Чи можна легковажно цим нехтувати?

Усе це, як і інші, не названі тут особли-

вості, властиві мовам, пов’язане з менталітетом носіїв певної мови, з їхнім світосприйманням і, врешті-решт, з особливостями мислення. Чи легко повноцінно перемкнутися з одного способу бачення світу на інший, з національного способу мислення на чужий? Тут збідення в мисленні неминуче.

Мовної картини світу взагалі, яка б підходила людині будь-якої національності, не існує — це абстракція. “Реально існують і можуть аналізуватися тільки мовні картини світу конкретних національних мов — національні мовні картини світу” (*Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов*. — 2-е изд. — М.: ЧеРо, 2003. — С. 113). Мовні картини світу формуються на основі національних мов. Образ світу співвідноситься з особливостями національної культури й психології, оскільки “в основі світобачення і світорозуміння кожного народу лежить своя система предметних значень, соціальних стереотипів, когнітивних схем. Тому свідомість людини завжди етнічно зумовлена, бачення світу одним народом не можна одним “перекодуванням” перекласти на мову культури іншого народу” (*Леонтьев А. А. Языковое сознание и образ мира // Язык и сознание: парадоксальная реальность*. — М., 1993. — С. 20).

І мови народів, і мовні картини світу окремих людей — неповторні й цінні тому, що національні, тобто побудовані на колективному багатовіковому досвіді великої національної спільноти. Безнаціональних мов, як і безнаціональних культур, не існує. Мудро свого часу сказав великий філософ Григорій Сковорода: “Всяк мусить пізнати свій народ і в народі себе. Чи ти рус? Будь ним... Чи ти лях? Лях будь. Чи ти німець? Німечествуй. Француз? Французуй. Татарин? Татарствуй. Все добре на своєму місці і в своєму лиці, і все красно, що чисто, природно, що не є підробкою, не перемішано з чужим по роду”.

Відомо, що буквальный, тобто дослівний переклад будь-якого тексту з однієї мови на іншу спотворює оригінал. Так само при вульгарній зміні мовних уподобань, при заміні рідної мови іншою нібито рідною руйнується раніше вибудована й великою мірою генетично зумовлена в свідомості індивіда мовна картина світу — звичайно, якщо вона є і якщо належним чином впорядкована. Одна справа — знати кілька мов і за потреби користуватися ними, інша — зректися своєї, виплеканої багатьма попередніми поколіннями відповідно до навколишніх умов існування і в злагоді з ними. Слова, взяті напрокат з чужої мови, виявляються обчухраними, позбавленими багатьох переносних значень і побічних асоціацій. Для українця близьке: *Садок вишневий коло хати, Хрущі над вишнями гудуть...* І зовсім відчужено сприймається дослівний переклад: *Вишнёвый садик пред избою, майские жуки над вишнями гудут*. Втрачається психологічний й емоційний зв’язок з навколишньою дійсністю, різко звужується база для естетичного переживання й асоціативного мислення.

Таким чином, пункт 1 статті 3 закону “Про засади державної мовної політики” з повною підставою слід оцінювати так само, як би й публічне заохочення до вживання наркотиків. Гуманно? На позір ніби й так: турбота ж про задоволення прав людини. Але насправді це положення спрямоване на отуплення, дебілізацію людської особистості, а відтак і всього суспільства, на розклад, руйнування його, на розвал. І це ж не тільки ця одна стаття така в цьому законі, а більшість їх.

Тож чи довго ще будуть діяти в Україні антилюдські, антиукраїнські норми названого закону, чи довго ще чекати нам його поліпшення, як обіцяв Президент? Чи, може, це все спеціально так і заплановано з певною метою?

«Заставнівщина пишається тим, що саме на її землі вперше пролунав заклик до згуртування просвітителів».

Науково-практична конференція, присвячена 150-річчю Івана Бажанського

Світлана МАСЛОВСЬКА, голова Заставнівського районного об'єднання ВУТ «Просвіта» імені Т. Шевченка, Чернівецька область

Супільні прагнення українців Буковини вперше проявилися в революційні 1848—1869 роки. Під час виборів до австрійського рейхстагу, які тодішня влада оголосила під тиском революційних подій, із восьми депутатів від Буковини обрано п'ятьох українців. На засіданнях парламенту вони разом із депутатами від Галичини відстоювали не тільки соціально-економічні вимоги, а й виступали на захист української мови, добидалися розширення національних прав українців. Протягом 50-х років XIX століття проявив українського руху в краї майже не спостерігалось. Та деякі позитивні зрушення були. Зокрема збільшується кількість священників із числа українців як наслідок політики єпископа Євгена Гакмана, зросла кількість народних шкіл, активізується вивчення української мови в освітніх закладах, посилюється проникнення національних ідей із Галичини та Наддніпрянської України.

Наприкінці 60-х років українська громадськість Буковини достатньо визріла, щоб перейти до нового стану в своєму розвитку — створення культурно-освітніх і політичних товариств, навколо яких можна було б гуртуватися і займатися просвітницькою та організаторською роботою. Одне з перших — «Руська Бесіда», яка виникла 1869 року. А якщо точніше... 1 листопада 1868 року в с. Товтри (Заставнівський район Чернівецької обл.), у будинку М. Драчинського було весілля. Молодий богослов Євсей Андрійчук одружувався з донькою панотця Астасією. Під час обіду в присутності майже 200 священників настоятель Чернівецького кафедрального собору Феоктист Дронь із благословення владики Євгена Гакмана звернувся з промовою до гостей про створення культурно-просвітницького товариства «Руська Бесіда». Наступного дня Ф. Дронь починає об'їжджати навколишні села, долучаючи до товариства нових прихильників. Уже в січні 1869 року до «Руської Бесіди» вступили 150 осіб. Перший відділ товариства був такий: о. Василь Продан — голова, Сахнович — його заступник, члени відділу — гімназійний учитель Іван Браник, о. Ізидор Мартинович, о. Сидір Воробкевич, секретарем обрали Ф. Дроня.

Мета товариства — піднесення просвіти й добробуту буковинських русинів через україн-

ські школи, літературу, спорт і пісню. Після смерті Юрія Федьковича на зміну прийшло багато прихильників і справжніх українців, зацікавлених розвитком культури і рідної української мови: Сидір Воробкевич, Євген Гакман, Омелян Попович, Євгенія Ярошинська, Ольга Кобилянська, Степан Сміль-Стоцький, художники — Юстин Пігуляк і Микола Івасюк. Про заснування «Руської Бесіди» з'явилися повідомлення у Львівському «Слові» за 6 і 10

лютого 1869 року та в Gazeta Narodowa, а Сидір Воробкевич із цієї нагоди склав пісню «Чом красна Буковина звенить від гучних нут».

У березні 1869 року ухвалили статут товариства. Із цього часу русини (українці) почали об'єднуватися навколо «Руської Бесіди», яка перебрала на себе справу захисту українців. 1 грудня товариство звертається до цесаря з протестом проти ухвали Буковинського сейму, який прийняв рішення про знищення української мови. Потім звертається до шкільної Ради з проханням: релігію в школах вивчати українською. Далі «Руська Бесіда» вимагає заснування української гімназії в Чернівцях, Кіцмані, а у Вижниці — чотирикласної школи. Товариство «Руська Бесіда» було фундатором заснування кафебри української мови при Чернівецькому університеті. І справді, зерно, кинуте у плідну землю, зародило ниву сторицею. Проіснувало товариство з короткими перервами до 1940 року й відіграло значну роль у національному відродженні українців Буковини. Заставнівщина має повне право пишатися тим, що саме на її землі вперше пролунав заклик до згуртування українців-просвітителів.

У Заставнівському районі до 1990 року діяло товариство української мови ім. Тараса Шевчен-

Заставнівські просвітяни

ка, яке офіційним не вважалося, бо переслідувалося радянською владою. А 15 грудня 1991 року відбулося засідання ініціативної групи (в кількості 47 осіб), яка винесла на порядок денний питання про створення районного осередку Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка. Заслухали вчителя історії Вікнянської ЗОШ, дослідника й літературознавця Миколу Гнепа, який розповів про основні напрями роботи товариства, ознайомив із його Статутом. Збори вирішили створити районний осередок. За пропозицією Василя Пендюра головою обрали Іллю Гайдею, його заступником — Володимира Зюлковського. Діяльність осередку активізувалася у співпраці з Народним рухом України.

У січні 1993 року Чернівецьке обласне об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка підтвердило створення осередку в Заставнівському районі. На той

цівник освіти України, заслужений учитель Молдови Раїса Ільчук. З її ініціативи відбуваються зустрічі творчої інтелігенції, форуми, виховні заходи, круглі столи у школах району щодо відродження імен борців за волю України Р. Шухевича, С. Бандери, з питань популяризації творчості Тараса Шевченка, пропаганди української мови тощо. Тоді з ініціативи «Просвіти» у с. Товтри (батьківщина «Руської Бесіди») відновили та облаштували могили перших просвітян Буковини (організатор — учителька Г. Князь), у с. Добринівці віднай-

ді взяли участь представники обласного товариства «Просвіта», науковці Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, письменники краю, влада району, міста, бібліотекарі, вчителі історії шкіл району, учні, громадськість Заставнівщини. У червні 2012 р. з ініціативи районної «Просвіти» відбулася зустріч творчої інтелігенції Буковини та Заставнівщини з питань утистки української мови та проблем популяризації української народної та сучасної пісні. Зібрання (обласне та районне об'єднання ВУТ «Просвіта», науковці ЧНУ,

Свято української пісні

шли місце поховання й відкрили пам'ятник 200 бандуристам, які загинули під час Другої світової війни та пам'ятний хрест — воїнам УПА. У багатьох школах району створили куточки «Просвіти». Нині вони збереглися у селах Товтри, Веренчанка, Чуньків. Активні просвітяни того часу — Микола Гнеп (покійний), Ілля Гайдею, Василь Джуран, Оріся Марусик, Ганна Князь та інші.

У березні 2012 року відбулася звітно-виборна конференція районного товариства «Просвіта», головою якого обрали Світлану Масловську.

У квітні 2012 року Заставнівська «Просвіта» організувала презентацію унікального видання — книги історика-дослідника Миколи Черешнюка «Історія сіл Заставнівського району». У захо-

відомі артисти, письменники краю, викладачі Заставнівської музичної школи, працівники освіти, культури, бібліотечної системи району, учні шкіл, громадськість району) ухвалило й адресувало на Банкову звернення до Президента України щодо створення нового державного свята (10 червня, у день навідин до Заставни (10.06.1912 р.) відомого музикознавця Гната Хоткевича) — День української пісні, яке б сприяло об'єднанню всіх регіонів нашої країни. На жаль, «Просвіта» району відповіді з Києва досі не отримала...

У січні 2013 року Заставнівська «Просвіта» організувала вшанування пам'яті відомого художника світового масштабу (автора відомого полотна «В'їзд Богдана Хмельницького в Київ»),

Вшанування пам'яті Миколи Івасюка

Презентація книги Миколи Черешнюка “Історія сіл Заставнівського району”

уродження м. Заставна Миколи Івасюка (1865—1937 рр.) та разом із Чернівецькою обласною спілкою художників України та Заставнівською художньою школою заснували обласну мистецьку премію його імені. Перший лауреат — відомий на теренах району та області художник Йосип Ференц. У зібранні взяли участь обласна та районна “Просвіта”, обласна спілка художників, науковці ЧНУ, письменники краю, влада району, міста, працівники культури, освіти, вчителі музичної, художньої шкіл, вихованці різних навчальних закладів району, громадськість.

Наприкінці січня 2013 року районна “Просвіта” взяла участь в опитуванні мешканців району “Що ви знаєте про героїв Крут?” Просвітяни району пропонували

ченківських днів, вшануванні пам’яті поета із с. Чуньків Йосипа Храпка, нагородженні та присвоєнні звання Народний фольклорному колективу с. Веренчанка “Кумоньки”, у виховному заході Товтрівської ЗОШ “Вчимося бути справжніми українцями” (вчителька В. Буджак). Голова товариства разом із директором ЦБС Л. Стасюк організували круглий стіл до Міжнародного дня поезії, де вирішили створити літературну студію й видати Заставнівський альманах із віршами 20 поетів району. Цього ж місяця “Просвіта” ініціювала презентацію книги Зої Гончарової “Хрещатику—100” (видання про діяльність Кострижівського цукрокомбінату “Хрещатик”, якому 2012 року виповнилося 100 літ. У зібранні за

Круглий стіл із вшанування митрополита Євгена Гакмана

ініціювати й отримали підтримку громадськості вважати 29 січня справжнім Днем захисника Вітчизни-України (замість радянського свята — 23 лютого) та підносити цю дату на вищий рівень як символ патріотизму української молоді.

У лютому 2013 року на базі Вищого професійного училища № 24 відбулася науково-практична конференція (організатори — обласна та районна “Просвіта”, викладачі та учні ВПУ-24), присвячена 150-річчю з дня народження відомого педагога, письменника, публіциста, просвітянина, першого фотоаматора Буковини Івана Бажанського. У зібранні взяли участь просвітяни області, району, науковці ЧНУ, письменники та журналісти Буковини, Заставнівщини, вчителі й учні мистецьких і загальноосвітніх шкіл, працівники культури, райбібліотеки, громадськість району.

У березні Заставнівська “Просвіта” взяла участь у фестивалі “Чисті роси”, в організації Шев-

сприяння райбібліотеки та дирекції комбінату взяли участь заводчани, влада району, представники обласного комітету профспілки працівників промисловості, письменники, освітяни, працівники культури, громадськість.

У квітні з ініціативи “Просвіти” у Заставні відбувся круглий стіл із вшанування засновника Чернівецького національного університету нашого славного земляка, митрополита Євгена Гакмана (1793—1873 рр.) У травні просвітяни візьмуть участь у заході з нагоди вручення обласної літературної премії ім. І. Бажанського (20 травня — 80 років із дня його смерті), у серпні, разом із мешканцями с. Васловівці, вшанують пам’ять митрополита Є. Гакмана, у листопаді — вручать обласну мистецьку премію ім. М. Івасюка колишньому директору Заставнівської художньої школи В. Гринюку та стануть організаторами й учасниками інших культурно-мистецьких заходів району.

Світлана МАСЛОВСЬКА,
голова Заставнівського районного об’єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка,
Чернівецька область
Фото Олександра ОСТАПОВИЧА

Цьому зібранню передувало поминальне богослужіння у Свято-Преображенському монастирі, спорудженому у Васловівцях два роки тому на подвір’ї колишнього помешкання Євгенія Гакмана. Просвітяни, які взяли участь у літургії, мали змогу не лише причаститися ширим, мудрим, духовним словом Владики Чернівецького та Буковинського Данила (УПЦ Київського Патріархату) та понад 50 священників, котрі прибули сюди, а й узяти участь у конференції священнослужителів, приуроченій пам’яті великого єпископа.

Відрадно, що всесесні отці на чолі з владикою Данилом зголосилися стати учасниками розширеного просвітянського круглого столу, долучилися і представники УПЦ Московського Патріархату. Серед запрошених — відповідальний секретар обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Марія Пелех, члени правління “Просвіти”: політолог Ігор Буркут, заслужений артист України Іван Дерда, науковці Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, державного медичного університету, фахівці обласного краєзнавчого музею, творча інтелігенція Буковини, влада району та села, краєзнавці, працівники культури, бібліотекарі, вчителі та учні шкіл району, журналісти обласних і Заставнівського районного видань, громадськість.

Засідання розпочалося з перегляду документального художньо-публіцистичного фільму про життя Євгенія Гакмана (автор — Світлана Новицька, драматург, режисер, журналіст Чернівецького телеканалу ТВА).

Кожен із промовців намагався не лише констатувати біографічні дані людини, яка жила не для себе та своїх благ, а й поєднати із сучасністю та гідним місцем Євгенія Гакмана серед найвідоміших українців. Владика Данило, вшановуючи надзвичайно обдарованого, боголюбивого та людинолюбивого чоловіка, зобов’язався зробити все для того, аби привести його до сану святого. Звернувся до зібрання з проханням виділити у м. Заставна сотку

Євгеній Гакман — світоч незгасний

Буковинська Заставнівщина... Чудовий, благодатний край, омийтий давнім Дністром, багата, щедра земля, яка подарувала світові чимало величних постатей, мудрість і талантом яких пишаємося ми і пишатимуться прийдешні покоління.

Нині мовимо про великого сина України, церковного та політичного діяча, православного єпископа, першого крайового маршала Буковинського сейму, першого митрополита Буковини і Далмації, просвітянина та надзвичайно залюблену у рідний край людину, нашого славного земляка Євгенія Гакмана. Саме з нагоди 220-річчя від дня народження та 140-річчя з дня смерті (помер 12 квітня 1873 р.) Заставнівське районне об’єднання ВУТ “Просвіта” організувало круглий стіл на батьківщині митрополита у маленькому селі Васловівці.

землі для будівництва каплиці імені митрополита Гакмана.

Як сказала ведуча зібрання М. М’якота, хлопчина із бідної родини був скромним і ніколи не цурався свого соціального стану. Всиновлений учителем Чернівецького клерикального училища Ігнатієм Гакманом, мав неабиякі здібності до науки... Ведучу доповнюють науковці, журналісти, краєзнавці: навчання у Віденському університеті дали не лише знання богословських наук, а й здібності до володіння вісьмома мовами. Та найголовніше його досягнення — присвята свого життя служінню Українській Православній Церкві та землякам на рідній землі. Завдяки йому в Чернівцях споруджено два цегельних заводи, які постачали матеріал на будівництво не лише храмів (досі в Чернівцях були тільки дерев’яні), а й шкіл, духовних семінарій, де обов’язково мала вивчатися українська мова, як і богослужіння рідною мовою в буковинських церквах. 1869 року зініціював створення та благословив на добрі справи просвітянську організацію “Руська Бесіда”, займався доброчинністю. Переконав імператора Австро-Угорщини зводити університет європейського зразка саме в Чернівцях (нині — окраса Буковини й України), але не дожив до його відкриття...

Зібрання вирує духом пам’яті, духом незнищенності християнської віри й українців. Але що за круглий стіл без діалогу, дискусії і протистоянь. Ієромонах Нікіта, референт Чернівецько-Буковин-

ської консисторії УПЦ Московського Патріархату, доводив, що, мовляв, митрополит не був політичним діячем, як і націоналістом. У протилежному його переконувала почесний голова Чернівецького відділу Союзу українців О. Попелюк. Вагоме слово про митрополита як патріота України мовили просвітяни М. Пелех, І. Дерда (окрім цього, виконав духовну пісню про Почаївську Богоматір “Кант XI століття”), В. Джуран, С. Масловська; науковці В. Білоус, І. Буркут, В. Ботушанський, І. Возний, І. Луцан, представники влади Л. Гольцов, М. Леваніна та інші, ставлячи перед собою мету — вшановувати цю людину щороку та знайти місце перепоховання митрополита. Адже, за вказівкою спецслужб, 1976 року труну з нетлінним тілом Євгенія Гакмана винесли з його дітища — Кафедрального Свято-Духівського собору (там був похований 1873 р.) і закопали... біля огорожі кладовища, без надгrobка і пізнавальних знаків. Свідкам наказали мовчати про це цинічне знущання над видатним сином українства Буковини... Краєзнавець, колишній оперативний співробітник УМВС у Чернівецькій області О. Столяр повідомив, що нині на 90 % уточнене місце перепоховання митрополита, але для potwierдження цього просить долучитися всіх, хто прагне належного пошанування великого українця Євгенія Гакмана.

Світло пам’яті про славного земляка неодмінно прокладатиме дорогу до нових зустрічей, нового пізнання, нових відкриттів.

“Україна — прекрасна. Вона така різна і єдина, що радієш, коли бачиш цю єдність”.

Володимир БОНДАРЕНКО: «Я передовсім українець»

Серед народних депутатів України, на жаль, дуже мало тих, хто вболіває за Україну до глибини своєї душі, а ще менше таких, хто вболіває за неї до глибини власної кишені. Рідкісним винятком із цього правила є Володимир Дмитрович Бондаренко. Окрім тих численних суто депутатських обов'язків, які Володимир Дмитрович уже багато років поспіль виконує без зайвого галасу, дуже притаманного чималій кількості політиків сьогодення, вистачає у Бондаренка ще й різних громадських ініціатив, які він сумлінно втілює в життя. Благодійництво Володимира Бондаренка поширене на різні суспільні сфери: медицину, культуру, спорт, опіку над знедоленими, сиротами.

Під час Помаранчевої революції на його життя було вчинено замах. Подія підштовхнула до побудови церкви на місці, де це трапилося. 2005-го храм Святого Дмитра Солунського УПЦ КП освятили. Біля храму Бондаренко створив музей-скансен, де представлено 9 перевезених із різних куточків України старовинних хат із повним відтворенням побуту селян. У цьому музеї постійно відбуваються народні свята. Скансен “Українське село” біля с. Бузова став місцем відпочинку киян і гостей міста, а також осередком для проведення різноманітних тренінгів, семінарів, екскурсій. Отже, спілкуємося з народним депутатом України Володимиром Бондаренком.

— Володимире Дмитровичу, Ви — відомий політик, державний діяч, меценат. Виокремте із літопису Вашого роду ту струну, ту течію, які сформували Вашу вдачу й громадянську позицію.

— Коли читаю окремі сучасні терміни, наприклад, “дільнична виборча комісія” (скорочено — ДВК), я згадую документи, де бачив записи “сослать на ДВК”. Там ДВК тлумачилося як “Дальний Восток” — енкаведистський напис, який стосувався більшої частини мого роду. І коли в 1960-х роках Микита Сергійович Хрущов дозволив повернутися в Україну тим, хто туди потрапив, то і зараз на Херсонщині в Білозерському районі живе частина мого роду. Частина залишилася на Далекому Сході, частина — в Красноярську. Нещодавно я отримав унікальні документи періоду Івана Мазепи про те, як мій рід розвивався, які козаки в ньому були. Також маю сповідний розпис 1915 року, в якому значиться мій дід Павло 1906 року народження, його сестричка-близнючка Теодора та інші родичі. Я знаю імена своїх прадідусів, прабабусь. Це були люди, які жили на цій землі, виховували дітей, тяжко працювали. Я ще пам'ятаю в 1950-ті роки один із млинів, який колись належав моєму прадідові. Я й сьогодні можу показати шкільну їдальню в рідному селі Охінки Прилуцького району на Чернігівщині — це хата одного з моїх прадідів. Якось, приїхавши туди, я сказав директору Миколі Полікарповичу, що готовий фінансувати нормальне утримання школи без жодних претензій на повернення будівлі, просто тому, що це хата мого прадіда. А таких об'єктів, що належали моїм предкам, на території села 12. Коли радянська влада заклала одних на ДВК, інших заморила голодом, то ті, хто залишилися, користувалися тим майном як суспільним.

Тривалий час нам про це не розповідали і я не знав багато чого. Дізнавався, як і мої однолітки, про все значно пізніше. Я не знав, що грав у футбол на специфічному полі, обнесеному ровом, який насправді був голодоморним цвинтарем, хоча на йому не було ні горбочків, ні хрестів. І там зариті без відспівування тисячі людей... Це все формувало і формує мене — характер, погляди на життя.

Якось замовив у бібліотеці Київського університету, де навчався на історичному факультеті, деякі твори доби УНР, діячів того періоду. Після цього мене кілька разів запрошували на бесіду в спеціальні органи, дізнавалися, чому я цим цікавлюся. Пізніше багато інформації отримуваче-

рез специфічні канали. Було очевидно — від людей ховали правду. Тому багато з тих, хто свідомо чи несвідомо був у комсомолі чи партії, не обов'язково не люблять Україну.

Система блокування правдивої інформації і нині діє. Хоча багато чого вже зрозуміло. Міфи про злочинців у Карпатських лісах творили і творять сьогодні люди, які є ворогами для України. І тоді, і тепер ніхто не хоче говорити правду про Голодомор. Це тільки моя мама могла розказати, як вони лежали з сестричкою опухлі від голоду, а в хату зайшов її дядько Сергій (який пізніше загинув на війні) з голодними очима і став спиною до чугунця, де варилася дрібною картопля. Цю картопельку змішували з бруньками липи, лободою, варили і по скляночці на день споживали. Поки господарі ледь ходили по хаті, він почав витягати з киплячої води картоплинки і разом зі своєю обвареною шкірою з'їдати.

Україна пройшла страшний шлях, тому коли осмислював його як людина, яка має стосунок до історичної науки, визначив кілька моментів, які важко зрозуміти з точки зору здорового глузду. Чому Троцький віддав наказ про знищення 10 тисяч офіцерів царської армії, які перейшли на службу до радянської, українського походження? Чому 1930 року нанесли найжорстокіший удар по українському селянству, яке загнали у колгоспи? У селянина забрали коней, плуги, борони і він не зміг далі існувати одноосібно... Чому був Голодомор, потім — жаклиний удар по інтелігенції?

Проаналізуємо втрати України в Другій світовій війні. Путін нещодавно заявляв, що Росія і без України виграла б війну. Як пояснити це пам'яті мого діда Павла, дядька Сергія, які загинули, другого дядька Григорія, який був двічі прострелений, чи іншого дідуся Павла, який повернувся з контузії і помер трохи більше як за 10 років після війни?

Далі — так зване ФЗО. Я знаю про долі молодих хлопців і дівчат, яких рекрутували на нові виробничі бази, силоміць забирали з середовища, де вони жили. Хлопці переважно сиділи у в'язницях... Це ті удари по Україні, які тривають досі. На жаль, у нашого народу ніколи не було легкої долі й досі немає. Серед багатьох інших чинників є той, який називається цілеспрямованою політикою сусідньої держави щодо всього українського. Коли говорять про “старшого брата”, — я все розумію, у сім'ї може бути старший брат, авторитет, захисник меншого, але щоб присвою-

вати собі таке велике імення на тлі подій, що відбувалися, — потрібно мати велике нахабство.

— Відчуваєте себе більше чернігівцем чи киянином? Що перемогло, коли засновували етнографічний комплекс “Українське село”?

— Якщо говорити про те, хто я — чернігівець, полтавець чи киянин, — я українець. І абсолютно чітко, цілеспрямовано робив цей комплекс так, аби об'єднати шість основних етнографічних регіонів (Карпати, Полісся, Поділля, Слобожанщину, Середню Наддніпрянщину, південь України). Я пишаюся, що Чернігівщина була колись настільки великою, що доходила до північних морів, а Москва була лише маленьким селом за межами цієї розвинутої території. Тому я сьогодні належу до Чернігівського земляцтва. Проте в душі довго переконував себе, що я полтавський козак, тому що Прилуцький і Ніжинський полки штучно приєднали до Чернігівщини, аби підсилити економічні можливості цієї області. Але більшу частину життя я киянин, і чимало, мені здається, позитивного зробив для міста.

У нас є сімейна традиція, яку започаткувала моя донька Ольга. Вона розвідує зі своїм чоловіком і сином цікаві місця, а потім дає нам орієнтир. Так ми об'їздили майже всю Україну: театри, культурно-виховні центри. Всюди є цікаві місця. Україна — прекрасна. Вона така різна і єдина, що радієш, коли бачиш цю єдність, незважаючи на те, що нас постійно намагаються розшматувати.

— Як народилася ідея “Українського села”? Чим керувалися? Чому обрали місцем розташування скансена село Бузова Києво-Святошинського району? Яка перспектива Вашого музею-скансена та подібних комплексів у сучасній Україні?

— Мене питають, чому не в Києві? А скажіть, що за Леоніда Михайловича можна було зробити в Києві? Чи можна в нього випросити шматок землі? Він віддавав землю під що завгодно: перепрофілювати 300 гектарів запроєктованої промзони під житлову забудову, знищити два проекти депо на Лівому березі...

У Бузовій була захищена територія, фактично смітник із сусідніх дач, із Миколаївки. Я почав із того, що довів до відома сільської ради, що вивозитиму сміття і створю тут щось для відпочинку. Загалом із цієї території вивезено 214 вантажівок тільки великогабаритних і хімічних відходів. Спочатку звели церкву, потім — хати, а сьогодні все вже “в плечі тисне”. Є плани на майбут-

не. Це поміщицька субкультура, яка була в кожному селі: маєток, допоміжні будівлі поміщицької садиби (псарня, конюшня). Ще збереглися поодинокі будиночки середньо- і дрібнопомісних дворян. Їхній побут, меблі, система організації життя зовсім інші. Багато з них були дослідниками, письменниками, музикантами. Я знайшов кілька таких покинутих будівель, але тільки домовлюся про перенесення — влада змінюється. Уже чотири “комплекти” змінилося, а “віз і нині там”.

Це один напрям. Інший — козацька фортеця. Це зовсім інша організація життя, набір приміщень тощо. Або музей техніки, або побут українського селянина 1960-х років... У мене планів безліч, але території бракує.

Сьогодні люди тягнуться до етностилю в одязі, в декорі. А в мене інше завдання — ми системно показуємо побут із тодішнім виробництвом: олійниця, кузня, хлібопекарня, гуральництво, бондарство, писанкарство, ткацтво тощо. У перспективі в нас буде 21 професія відтворена в робочому варіанті. Це те, що треба розвивати. І переважна більшість цих професій знаходить сьогодні соціальне замовлення. Проте є й такі, які необхідно просто зберегти, наприклад, колісник, який гнув ободи.

Сьогодні я хочу, щоб такі скансени були в туристичній системі України. Ми стали членами “туристичної марки”. Це колекційний знак об'єктів Східної Європи й дуже ефективний спосіб розповсюдження інформації про скансен. Такі центри повинні бути в різних регіонах і, можливо, об'єднані в кільцеву систему, щоб можна було, присвятивши цьому певний час, об'їхати всю Україну або якийсь регіон. Я радий, що скансени виникають, вони не є конкурентами, а навпаки, підсилюють справу.

— На Вашу думку, які сьогодні найглобальніші проблеми українського села? Як опозиція може вплинути на їхнє вирішення?

— Сучасне українське село практично на 100 % залежить від форм господарювання. В основі сільського життя була праця, використання плодів цієї праці, справедливий їхній розподіл. Сьогодні цей баланс порушено. Лише спорадично деякі господарі в Україні демонструють феноменальні речі. Так, на Херсонщині я був у одному господарстві, до якого хоче приєднатися вся область. Жінка, яка його очолює, нічого не вкрала, не переписала родичам, — у неї все працює, село процвітає. Діти, які закінчують виші, повертаються до рідного села, бо там є робота. Одних

тільки культмаспрацівників у них 18, понад 30 спортивних тренерів. Таких господарств в Україні, на жаль, небагато.

Українське село мусить відродитися, а відродити його може тільки фермерство (колись його називали куркульством). Фермер — потужний сільський господар, який має не малий шматочок землі, а достатню кількість, може мати найманих працівників, які готові працювати. Село повинно трансформуватися, як у всьому цивілізованому світі, а не знищуватися, як у нас. Чинники нищення села — алкоголізація, знищення робочих місць, — працювали багато років, а сьогодні до них додалися ще й ті, які ніколи не діяли. Електронні засоби комунікації призвели до нищення села як депонента української мови, звичаїв і т. ін. Це глобалізація.

— Для кожної свідомої людини, особливо молодій, питання майбутнього української держави має виняткове значення. У Вас солідний стаж у державному управлінні. Як оцінюєте, з огляду на сьогоденні реалії, українську перспективу?

— Фактор оцінки — тенденції, які є в Україні. Після проведення виборів партійне керівництво підбивало підсумки. Перше місце дали одному з центральних районів, а нашому, Святошинському, — останнє. Я звертаюся до цих “діячів”, запитую, як ви так рахуєте? Наш район набрав на 8,3 % голосів за нашу політичну силу більше, ніж інший, а від найгіршого ми відірвалися майже на 20 %. А мені відповідають, що у них у системі підбиття підсумків є, наприклад, кількість згадок у пресі, кількість зарахованих у партію людей. Кажу, хлопці, я вам відкрию один секрет — інтегрованим показником якості роботи під час виборів є кількість набраних голосів. Інтегрованим показником IQ суспільства є кількість лауреатів всесвітньо визнаних премій, на кшталт Нобелівської, на кількість населення країни. Показник якості життя — його тривалість. Якщо японці живуть 87 років, то у них якість життя краща, ніж у нас, бо в Україні живуть набагато менше. Тож сьогодні індикатором ставлення громадян до своєї країни є кількість охочих покинути межі нашої держави. Це було завжди, Україна “перевиробляла” народ на своїй землі, але сьогодні тенденція до виїзду, на мій погляд, жаклива. Такі тенденції необхідні змінювати.

Спілкувався
Євген БУКЕТ

«Музейні гостини» 2012 року

Олександр БУЛИГА,
директор Рівненського обласного краєзнавчого музею

Уперше на території музею народні умільці зібралися навесні 1992 року. Тоді невелика група народних майстрів представила власні вироби для нечисленних гостей. Вирішили зробити цей захід традиційним, приурочити його проведення до Міжнародного дня музеїв.

На «Музейних гостинах» представлені давні види декоративно-ужиткового мистецтва: різьблення, вишивка, лозоплетіння, соломоплетіння, писанкарство, а також і відносно молоді — мереживоплетіння, художня обробка шкіри, художня кераміка тощо. Серед учасників найбільше різьбярів і вишивальниць, адже у нашому краї збереглися старовинні традиції опрацювання деревини й орнаментування тканин виробів.

Кожен із різьбярів, розвиваючи давні традиції, володіє неповторним індивідуальним стилем. Тонка виразність у поєднанні зі спокійною ліричною манерою виконання властиві виробам досвідченого, відомого далеко за межами області В. Позніки (м. Сарни); проникненням у глибину української міфології вирізняються фантастичні панно П. Онищука (м. Корець); відточеністю форм вражає мініатюрна пластика Л. Тимощука (м. Рівне); багатим оздобленням — декоративні вазы В. Беркети (с. М. Сидин Костопільського району); винахідливістю та фантазією — сувеніри М. Коротюка (м. Рівне).

Віками формувалися особливості вишивки нашого регіону. Основні її художні властивості — смугастість орнаментальних композицій, чіткість і лаконізм малюнка знайшли подальший розвиток у виробках кращих сучасних рівненських вишивальниць: О. Рябунець, М. Шевчук, Н. Гроль, Г. Сименівич, В. Галапач, В. Велігурської, І. Дмитришиної та інших. Головна риса їхньої творчості — вміння поєднання традицій із вимогами нового часу. Спираючись на певні естетичні вподобання, майстрині вносять у загальну скарбницю і своє, неповторне. Вироби кожної відзначаються індивідуальною манерою декорування і досконалим володінням різноманітних вишивальних технік. Традиції поліського ткацтва бережно плекають відомі в Україні У. Кот та Н. Рабчевська (с. Крупове Дубровицького р-ну).

Один із поширених видів декоративно-ужиткового мистецтва — художній розпис по дереву. Успішно працює в цьому напрямку О. Литвин (с. Лісопіль Костопільського р-ну), який створив неповторний стиль у оздобленні дерев'яних скриньок, свічників, мальованок. Багатством орнаментального декорування відзначаються вироби Л. Пікіної (м. Рівне), С. Никончук (м. Костопіль) та інших.

Не оминають свята і майстри

лозоплетіння. Серед них — В. Марченко, який віртуозно володіє технікою плетіння з тонкої лози — рокити. Велику популярність мають вироби з соломи М. Огородника (м. Здолбунів), П. Гаврилюка, О. Андреевої (м. Рівне).

Дбайливо зберігають і розвивають традиції волинського писанкарства, гончарства, сучасної кераміки, художньої обробки шкіри, витинанки, народної іграшки тощо. Підтримують «Музейні гостини»

Виступ Станіслава Лозовського

і відомі колективи, які беруть участь у святі. Це оркестр 13-го армійського корпусу, фольклорні гурти «Барвінок» із Рівного, «Молодички» з с. Здовбиця Здолбунівського р-ну, фольклорні ансамблі — «Горина», «Джерело», «Волиняни» РДГУ; дитячі фольклорні ансамблі — «Веснянка» Рівненського Палацу дітей та молоді, «Уляночка» рівненської музичної школи № 2, хор «Верес». У святі беруть участь і художники. До майстрів Рівненщини щороку долучаються їхні колеги з інших областей України.

Цікаві під час «Музейних гостин» і своєрідні майстер-класи, де майстри пропонують спробувати власні сили в будь-якому виді народного мистецтва.

Власні доробки представляють і члени національно-культурних товариств Рівненщини. Їхні колективи часті гості музейного свята. Зокрема це театр танцю «Арабеск» при Російському культурному центрі, виконавиця Тетяна Мацюк (товариство «Білорусь»), хор Рівненської єврейської громади, представники польського культурного товариства. Постійний учасник свята протягом останніх років — клуб історичної реконструкції і рольового моделювання «Варта грифона». Учасники цього об'єднання демонструють відтворення середньовічне вбрання, проводять покази лицарські бої.

Багато років поспіль зі своєю продукцією на свято приходять місцеві популяризатори української книги. Це Євген Шморгун (видавництво «Азалия»), Сергій Лейчук (Рівненські підручники й навчальні посібники), фотомайстер і видавець Олександр Харват. Зі своїм «крамом» учащують і приватні збирачі історичних пам'яток. Це Олек-

Сьогодні вже звичним стало для рівненців і мешканців області проводити у травневі дні (а цьогооріч це буде 26 травня) фольклорно-етнографічне свято «Музейні гостини», на яке приїждять народні умільці з Рівненщини та сусідніх областей. Цього дня майдан перед Рівненським обласним краєзнавчим музеєм перетворюється на багатобарвний ярмарок, де можна придбати чи просто помилуватися витворами народних умільців, узяти участь у конкурсах, досхочу потанцювати чи поспівати разом із фольклорними колективами краю.

сандр Литвинчук («Антикваріат старого міста») і Вадим Пономаренко («Акваріус»). Постійними учасниками свята стали члени товариства шанувальників кактусів. До «Музейних гостин» долучаються і так звані розповсюджувачі творів народного мистецтва. Ми називаємо їх популяризаторами сучасних умільців, тому й не перешкоджаємо їхній участі у святі.

На «Музейних гостинах» студенти курсу «Образотворче та декоративно-ужиткове мистецтво» Рівненського державного гуманітарного університету переймають досвід народних умільців і надалі створюють високопрофесійні зраз-

ми музейними працівниками наприкінці минулого століття.

Ми завжди запрошуємо на наше травневе свято якомога більше учасників і гостей. Музейники волинського краю приїждять до нас щороку, й тому з успіхом наслідують і впроваджують у себе наші напрацювання. Постійні гості у нас наші колеги з різних музеїв Волинського краю.

Ми раді, коли на наше запрошення відгукуються колеги з інших регіонів. Дуже важливою була для нас висока оцінка заходу директором Дніпропетровського історичного музею ім. Дмитра Яворницького Н. Капустіною, яка відвідала наше свято 2003 року. 2008 року на наш захід завітав увесь колектив Хмельницького художнього музею на чолі з директором Л. Задорожною. Підтримка і зацікавленість наших колег, їхні поради допомагають нам у майбутньому робити «Музейні гостини» цікавішими й оригінальнішими.

Щороку збільшується кількість учасників свята, які представляють різні напрями народного мистецтва, розширюється географія його представників. Гостями свята у різні роки були німці, американці, французи. Нині очікуємо на приїзд групи науковців із Середньої Азії.

Збільшення кількості учасників змусило нас вийти за межі музейного подвір'я та «освоювати» музейний парк і прилеглий до музею територію. У день свята вулиця Драгоманова (вздовж музею вона пішохідна) стає виставковою площею, яку заповнюють народні майстри. Фольклорні колективи, оркестри, окремі колективи виступають перед музейним входом. У районі відкритого майданчика, де демонструються пам'ятки техніки XVII—XX ст., розміщуються місцеві підприємці, які пропонують різноманітні кулінарні вироби для гостей та учасників свята. Облаштування експозицій учасників розпочинається о восьмій годині, урочисте відкриття традиційно об одинадцятій. Свято триває до сімнадцятої.

За період проведення «Музейних гостин» Рівненський обласний краєзнавчий музей сформував колекцію предметів сучасного деко-

Галина Данильчук з подарунками від майстрів для музейної експозиції

ративно-ужиткового мистецтва. Окремі експонати цієї колекції демонструвалися на різноманітних виставках у самому музеї і в Києві під час проведення творчих звітів Рівненської області. Вони відбувалися в Палаці «Україна» та на II Всеукраїнському фестивалі «Музей у сучасному політичному світі», де були представлені на міні-виставці «Музейні гостини—2008».

«Музейні гостини» народилися і з успіхом функціонують завдяки наполегливій праці співробітників Рівненського обласного краєзнавчого музею. Це натхненник свята — заслужений працівник культури України, завідувач відділу етнографії Алла Українець, ведуча свята завідувач відділу виставок Галина Данильчук, організатор виступів фольклорних колективів колишня довголітня завідувач відділу науково-освітньої роботи Лілія Толстуха, координатор роботи зі спонсором та колегами, які надають обладнання, провідний науковий співробітник Володимир Мушировський, наукові працівники усіх відділів музею.

Торік, відзначаючи 20-річчя «Музейних гостин», на свято прибула найбільша кількість майстрів — більше трьохсот, їхні роботи та виступи фольклорних колективів побачили майже 11 000 глядачів. Свято 2012 р. було наймасовішим. Його учасники представляли власні доробки не лише на прилеглий до музею території, а й почали освоювати сусідні майданчики. Цьогооріч плануємо поза межами музейної території зробити їх кілька. Книжки пропонуватимуть біля обласної бібліотеки, ігри з дітьми проводитимуть біля озера Лебединка, смаколиками ласуватимуть біля торговельного комплексу «Злата плаза».

Готуючись до чергових «Музейних гостин», працівники нашого музею осмислюють проведення торішніх свят і думають над тим, чим і як здивувати цьогоорічних відвідувачів. Сьогодні, озираючись на проведену роботу, з упевненістю можна стверджувати: «Музейні гостини» заслужено стали не тільки одним із головних щорічних заходів нашого закладу, а й подією в житті міста та області. Запозичення нашого досвіду щодо проведення такого масового заходу засвідчує: здійснена робота зі згуртування представників різних напрямів народного мистецтва, використання елементів ярмарку, доповнення фольклорним колоритом, здобула визнання. «Музейні гостини» — важлива ланка не лише проведення дозволя населення, а й збереження та розвитку народних звичаїв і традицій.

На святі всією сім'єю

Василь КЛІЧАК: «Друковане слово віддячить сторицею»

— *Василію Йосиповичу, Ви — незмінний керівник Видавничого центру ВУТ «Просвіта» з моменту його створення. Незабаром Вашій колекції просвітянської книжки виповниться 20 років. Яким був цей шлях видавництва?*

— Нелегким, тернистим, цікавим і неповторним. Якщо охарактеризувати його з наукових позицій, то Видавничий центр «Просвіта» — це соціально-комунікаційний інститут. Наші видання реалізують статутні завдання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, тобто намагаються впливати на формування суспільної думки, на відстоювання та утвердження державної української мови, поширення знань з української історії, освіти, культури, утвердження національної ідеї, національної ідентичності. Адже Товариство «Просвіта», яке в особі своїх членів (і не тільки тих суб'єктів, які формально належать до цієї громадської організації, а й тих, хто просто симпатизує цьому товариству), поділяє його погляди й завдання, а таких є набагато більше у суспільстві, аніж самих просвітян, відповідно до ознак масового спілкування, є духовно-інтелектуальною єдністю тих, хто спілкується.

— *Із-поміж літератури, що побачила світ у Вашому видавничому центрі, є якісь особливі для Вас книжки. Розкажіть про них.*

— У багатьох книжках є часточка моєї душі. Кажу це щиро. Думаю, що й їхні автори це potwierdять. Серед наших досягнень книжки, удостоєні найвищої нагороди — Шевченківської премії. Це збірка поезій «Слуга півонії» Миколи Воробйова, публіцистичні книги незабутнього Анатолія Погрібного. Національної премії імені Лесі Українки удостоєний дитячий письменник Євген Білоусов за книжку «Тарасове перо». Всеукраїнською премією імені Івана Огієнка відзначений поет Віктор Грабовський за книжку «Любов сама врів-

Василь Йосипович Клічак — людина надзвичайно чутлива до слова. Народного. Літературного. Це засвідчують і його високохудожні збірки поезій («Дощовий годинник», «Пелена»), і невтомна праця на посаді директора Видавничого центру «Просвіта». І в своїй літературній творчості, й у видавничих буднях В. Клічак не буває байдужим, глухим до нерва життя, до голосу землі української.

Усе це дає гідні результати. Продукція, яку видає ВЦ «Просвіта», є переможцем книжкових і літературних конкурсів, форумів, володарем гран-прі та інших найвищих відзнак. Автори ВЦ — лауреати найпрестижніших премій, зокрема й Шевченківської. А сам В. Клічак — лауреат премій імені Д. Нитченка, Т. Мельничука, О. Гринька, М. Черемшини та І. Огієнка. А ще мій співрозмовник — член Центрального правління ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка, доцент кафедри видавничої справи та редагування Інституту журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, заслужений журналіст України.

новажує долю. Кароль Войтила у молитві й поезії». На Всеукраїнських книжкових форумах, рейтингових акціях відзначені наші видання «Іван Мазепа в сарматсько-роксоланському вимірі високого бароко» (В. Радішевський, В. Свербигуз), книжка поезій «Папороть» (В. Герасим'юк). Схвальну оцінку в пресі дістали такі видання: М. Наєнко «Художня література України. Від міфів до модерної реальності»; М. Жулинський «Він знав, «як много важить слово» (статті про І. Франка)»; «Крути. Січень 1918 року» (упорядник Я. Гаврилюк). Ошатно видано перший том антології французької любовної лірики «Сад божественних поезій» у перекладах Всеволода Ткаченка. Особливої уваги заслуговує «Декамерон» Джованні Боккаччо у перекладі Миколи Лукаша (підготував до друку Лео-

нід Череватенко). Це видання відрізняється від того радянського (1964, «Дніпро»), адже подається неперекладаний текст геніального перекладача, знайдений в архівах.

Окремо хочу визернути з нашого доробку «Словник української мови» на 165 тисяч слів, що побачив світ минулого року. Це академічне видання. Ми працювали над ним спільно з Інститутом української мови НАН України сім років. Керівники проекту В. Німчук, П. Грищенко, П. Мовчан, В. Клічак. Науковий редактор В. Жайворонко. Сьогодні це найкращий словник тлумачного типу.

У передмові зазначається: «Цей одномовний тлумачний словник є довідником з лексики та фразеології сучасної української мови, який поєднує наукову точність з чіткою, зручною для користувача фор-

мою викладу. Він відбиває ті зміни, які відбулися в лексичному складі української мови на порозі нового тисячоліття, зокрема включає мовні одиниці, які ввійшли в українську літературну мову протягом останнього часу».

— *З чим іде до читача Видавничий центр «Просвіта» цього і наступного року?*

— Наступний рік — особливий. Ювілейний. 200-річчя Тараса Шевченка. Майже щороку ми випускали «Кобзар». У різних видавничих форматах, різному макетуванні, художньому оформленні. Загальна кількість — до мільйона примірників.

Звичайно, плануємо якимось виданням пошанувати Тараса Григоровича. Працюємо далі над згаданим вище Словником, вносимо деякі виправлення, побажання лексикографів, небайдужих читачів. Плануємо його перевидати.

— *Якими принципами керується в роботі Видавничий центр? Які критерії у видавничій діяльності важать для Вас найбільше?*

— Принцип має бути насамперед високопрофесійний. Усвідомлюю надто велику відповідальність, яку беремо на себе, випускаючи те чи те видання. Адже книжки мають впливати на суспільство. Цього прагнемо. Одними гаслами, постійним нагадуванням про наші історичні поразки, невдачі ми читача не прихилимо до себе. Основним пріоритетом у своїй видавничій діяльності вважаємо те, що кожна книжка має збагачувати людську душу добрим, художньо вивершеним текстом, дарувати кожній людині віру у власні сили, у силу рідного слова, яке здатне своєю енергією збадьорити кожного та об'єднати всю націю. Хто просто читає українську книжку, той уже не цурається нашого слова, а воно віддячить йому сторицею.

Вів розмову
Юрій ПРИГОРНИЦЬКИЙ

Завітали до Олексіївки учні й учителі Алчевської гімназії імені Христини Алчевської, Білівської гімназії імені Миколи Руденка та Врубівської загальноосвітньої школи Лутугинського району (тут свого часу вчителював Богдан Пастух — почесний голова обласного просвітянського об'єднання, дослідник життя і творчості Бориса Грінченка, а потім і лауреат Грінченківської премії) й Олексіївської гімназії імені Б. Д. Грінченка Перевальського району.

До пам'ятника Грінченкові, який зустрів усіх на подвір'ї музею і початкової школи, лягли квіти дитячої пошани, а Дмитро Ромашов, онук Богдана Пастуха (Врубівська школа) прочитав вірш-настанову «Ім'я Грінченка бережіть!», написаний його дідусем. Привітав своїми поетичними рядками учасників свята і вчитель Алчевської гімназії, знааний на Луганщині просвітянин Юрій Іванович Павленко.

Більшість школярів прибули сюди вперше, але вже підготовлені до сприйняття екскурсійної розповіді завідувача музею пані Надії Павленко про невтомного працелюба і його безцінну спадщину. Вдала експозиція головної зали музею привабила цікавими зібраннями сімейних світлин, виданих книг Бориса Грінченка за його життя, художніми

Ім'я Грінченка бережімо!

7 травня у музеї Бориса Грінченка, що в с. Олексіївка на Луганщині, працівники закладу і Луганська обласна «Просвіта» провели фольклорне дитяче свято «стежиною Грінченка», присвячене 103-й річниці пам'яті видатного діяча української культури (серце великого сина України перестало битися 6 травня 1910 року на далекій італійській землі, де він лікувався, змучений стражданнями, тяжкою працею і хворобою).

картинами, де вчитель Грінченко у колі дітей, їхніх батьків-селян. Окрема експозиційна частина присвячена його громадській роботі, коли він очолював Київську, Чернігівську «Просвіту», товариським стосункам із М. Коцюбинським, Лесею Українкою, І. Франком.

Аж ось усі присутні потрапили в імітований клас, де стоять парти, класна дошка, учительський стіл, і мали можливість познайомитися із підручниками, що складав Б. Д. Грінченко українською мовою для своїх учнів, написати хоча б кілька слів у зошитах ручками з перами, якими користувалися школярі наприкінці XIX—на початку XX століття. Тут відбувся і творчий поетично-пісенний звіт учнів, присвячений пам'яті Вартового слова. Гімназія імені Христини Алчевської надала слово своїм юним поетам: Юрій Арсенюк прочитав власний твір «Хитрі козаки»,

Владислав Коренюгін — «Як Грінченко провів пана»; музей отримав від алчевців іще й п'єси на поетичні казки Б. Грінченка, написані під керівництвом їхнього вчителя-наставника Ю.І. Павленка. Співочий гурт учнів Врубівської школи виконав пісню «Ой у лузі червона калина». Пісенним перегуком був виступ дівчаток Білівської гімназії ім. Миколи Руденка Каріни Коваленко та Аліни Джупінас, які заспівали українську народну пісню «Дівоча коса». Один із Грінченкових «Весняних сонетів» прочитала учениця цієї гімназії Катерина Гуцева, Алевтина Глущенко з Олексіївської гімназії імені Б. Д. Грінченка прочитала його твір «Марусі Вітровій», а вокальний ансамбль виконав українську народну пісню «В кінці грелбі шумлять верби», яку використав письменник у своїй поемі «Зрада».

Далі свято тривало на свіжому повітрі —

на Стежині Грінченка біля ріки Білої. По обидва боки Стежини пишно розквітло різнотрав'я. Тому на галявині під Білою Скелею, де розташувався святковий табір, віднайшли й лікарські рослини (кульбабу, лопух, кропиву, подорожник тощо), розповіли про їхнє використання. Сплели віночки з розквітлих квітів і назвали їх. А скільки загадок і прислів'їв згадали з народного джерела, що їх зібрав Борис Грінченко! Наприклад, «Зоря-зірниця, красна дівця, по небу гуляла, плакала-ридала, місяць бачив — не підняв, сонце встало і забрало» (роса). «Загородив дід хлівець для п'яťох овець» (рукавиця); «Коли сонечко пригріє, то й трава зазеленіє», «Сонце встане, то й ранок настане», «Без води ні каші, ні борщу не зварити»...

Та вже час і до забав: кожен колектив приготував і навчив своїх однолітків старовинних українських дитячих ігор, забавлянок — алчевці запропонували Великодню гру «Найсвітліший», Великодню пісню-гру «Дерево — клен-дерево»; врубівці поділилися грою «Горю, горю-дуб», а олексіївці всіх захопили українською народною грою «Король».

Учасники свята отримали нагороди та подарунки від колективу музею Б. Д. Грінченка, обласного об'єднання «Просвіта» й української книгарні «Східна Брама» в Луганську (директор-упорядник книгарні, просвітянин Дмитро Снегирьов). Найвищу нагороду Центрального Правління Всеукраїнського товариства «Просвіта» — медаль «Будівничий України» — вручили активній просвітянці, подвижниці українського слова в Лутугинському районі Ніні Григорівні Перевертнюк.

Етнографічним святом «Стежина Грінченка» для дітей розпочалася низка заходів у рік Грінченка на Луганщині. Творче ставлення юних українців Луганщини та їхніх учителів-наставників до підготовки й участі в цьому святковому дійстві засвідчило, що стежиною Грінченка хочуть пройти і в наступні роки нові шанувальники його творчості. А значить, започаткованому святу — жити. Сподіватимемося, що добре насіння Грінченкового вчення даватиме гарні плоди.

Прес-центр Луганського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка

Земляки-одесити вшанували Юрія Липу

Сергій ГОРИЦВІТ,
м. Одеса

Ім'я громадського діяча, прозаїка, поета, публіциста, лікаря, автора української геополітичної концепції, одного з визначних ідеологів українського націоналізму Юрія Липи мали б пам'ятати і шанувати насамперед в Одесі. Тут 5 травня 1900 року він народився, тут навчався у гімназії № 4, а потім у Новоросійському університеті. Він став гідним послідовником свого батька Івана Липи — видатного україн-

ського письменника й борця за самостійність України. У 17 років Юрій став редактором часопису “Вісник Одеси”, пише свої перші брошури: “Союз визволення України”, “Королівство Київське за проектом Бісмарка”, “Гетьман Іван Мазепа”, які побачили світ у заснованому батьком видавництві “Народний стяг”. Тоді ж, з огляду на загрозу більшовицького перевороту в Одесі, вступає до лав Гайдамацької дивізії, а пізніше — до куреня морської піхоти Збройних сил УНР, бере участь у січневих боях на вулицях міста.

Та згадали добрим словом і вшанували Юрія Липу не очільники міста, а лише просвітяни та свободівці. Вони прийшли в день його народження до будинку на вулиці

Пастера і поклали квіти до меморіальної дошки на честь Івана і Юрія Лип. Голова одеської обласної організації ВО “Свобода” Андрій Малеся розповів про життєвий шлях і боротьбу Юрія Липи за волю України. Він зазначив: “Свого часу Юрій Липа написав, що “Вільна Україна постане не після звільнення Києва, а після знищення Москви як столиці російської наддержави”. І сьогодні, коли бачимо вахханалію та істерію навколо святкування перемоги неіснуючої ворожої держави, маємо зробити так, щоб очистити від “Москви” голови людей. Щоб українці врешті прокинулись й ушановували власних героїв, які жодного стосунку до тих осіб, які нав'язує сучасна лжееліта, не мають. Праці ж провідника одеських націоналістів Юрія Липи мають бути дороговказом і політичним орієнтиром для українців”.

Про величезну творчу спадщину Юрія Липи розповів голова обласної організації товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка Олександр Степанченко. Доробок Юрія Липи — книги, статті, рецензії, переклади. Збірки його поезій сповнені духом боротьби за українську ідею, а в літературознавчих есе він накреслив глобальні завдання розвитку української культури, яка у майбутньому має стати перлиною світової цивілізації. Та найбільш цінними для наступних поколінь є його філософські твори, зокрема “всеукраїнська трилогія”: “Призначення України”, “Чорноморська доктрина” та “Розподіл Росії”. У цих працях Юрій Липа заявив про себе як теоретик сучасної української геополітики.

Участь у заході взяв і народний депутат України, уповноважений представник парламентської фракції ВО “Свобода” на Одещині Павло Кириленко. Із притаманною йому політичною гостротою він сказав: “Наше завдання зробити так, щоб Одесу асоціювали не з Мішками Япончиками чи якоюсь “червоною”

наволоччю, а з людьми-борцями за нашу свободу — Юрієм Липою, Іваном Луценком, Семеном Заболотним. Коли в світі Одесу асоціюватимуть із цими іменами, у державі буде соціальна й національна справедливість, а українці стануть можливими господарями своєї землі, тоді сміливо зможемо сказати, що свою місію ми виконали”.

Учасники акції з обуренням говорили про намагання міськради і її голови Олексія Костусева перетворити Одесу на анклав “Русскава міра”. Місто рясніє імперською символікою Новоросії, червоними “стягами Победи”, зображеннями останнього російського імператора на білбордах із закликом бозна у чому покаятися перед убійним “царем-батюшкою”. Під егідою Партії регіонів, “Родіни” та “Дозора” на противагу “Свободі” створюються “антифашистские фронти”, все українське нищать і принижують. На догоду місцевим українофобам мерія, прагнучи очистити топоніміку Одеси від “націоналістів-бандерівців”, перейменувала вулицю Івана і Юрія Лип. Свого часу спалюжили і меморіальну дошку, встановлену на будинку по вулиці Пастера, де жили Липи. Оно виліті її свободівці.

На щастя, не всі в Одесі страждають на національне історичне безпам'ятство. Спадкоємцями Юрія Липи вважають себе активісти “Студентської Свободи”. Вони висадили в центрі міста алею з десяти дубів на честь справжніх героїв України: Юрія Липи, Степана Бандери, Романа Шухевича, Євгенія Коновальця, Симона Петлюри, Павла Скоропадського, Миколи Міхновського, Олени Теліги, Олега Ольжича та Максима Чайки. За словами голови “Студентської Свободи” Олександра Сюдака, дуб вибраний не випадково, адже він — символ вічності, сили й незламності духу. Згодом дубова алея стане не лише окрасою Одеси, а й пам'ятним місцем для українських патріотів.

На Березанщині відновлено «Просвіту»

Анна КУШНІР,
м. Миколаїв

Перед Великоднем 2 травня у смт Березанка Миколаївської області зібралися 10 активістів-просвітян, аби відновити діяльність районного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. Десять років тому просвітяни активно діяли на Березанщині — ініціювали й урочисто відзначили 80-річчя створення Березанського району, провели краєзнавчу наукову конференцію, організовували й кілька років проводили шахові турніри, випускали власний часопис “Берег” (загалом побачило світ 7 випусків накладом 50 примірників кожен). Через від'їзд керівника товариства до Одеси і брак фінансування діяльність припинилася.

Цьогоріч активісти-просвітяни взяли в оренду зручне приміщення в центрі смт Березанка для офісу “Просвіти”, в якому організували бібліотеку товариства, передплатили низку патріотичних видань. На зборах, які відновили діяльність районного просвітянського осередку, був присутній голова правління Миколаївської обласної “Просвіти” Ігор Марцінковський, який розповів присутнім про історію просвітянського руху на Миколаївщині та сучасний стан справ в обласному просві-

тянському товаристві, а також подавав бібліотеці районного осередку книжки, компакт-диски.

На зборах обрали керівництво районної “Просвіти”: Олена Нікітіна (голова), Анна Кушнір (заступник голови з інформації та розповсюдження просвітянської літератури), Микола Гладир (заступник голови, редактор часопису “Берег”), до складу Ради увійшли Олексій Сидорчук, депутат районної ради, Іван Ірза, Ярослав Рогатинський, Олег Гамуга, Іван Данилюк, директор районного краєзнавчого музею. Присутні затвердили план роботи об'єднання на 2013 рік, серед головних заходів якого популяризація діяльності товариства у селах Березанщини, вшанування пам'яті Кобзаря у травні, просвітянські лекції з ширшого вживання державної української мови, встановлення в центрі смт Березанка бюста Тараса Шевченка до 200-річного ювілею від дня його народження, відновлення діяльності місцевого просвітянського часопису, передплата видань “Слово Просвіти” і “Українського півдня”, організація поетичного вечора з Василем Куйбідою, присвяченого його матері, поетесі Катерині Мандрик.

На фото: активісти-просвітяни смт Березанка.

Тарас КОВАЛЬСЬКИЙ,
м. Вінниця

У вірші “Заповіт своїм дітям”

Анатолій Бортняк написав:

*Перед тим, як у п'їтму безкраю
відійти, де привиди німі,
рідну мову вам заповідаю —
інше все надбаєте самі.*

*Це, по суті, спадщина єдина.
Нею вам освячують уста.
В ній добро, і віра, й Батьківщина.
Решта все — життєва суєта.*

Чимало прекрасних, життєствердних, пророчих настанов нам і нашим дітям у цьому вірші відомого українського поета з Вінниці, який був першим головою обласного товариства української мови імені Тараса Шевченка (нині — “Просвіта”). Його перу належать понад 30 збірок віршів, створених упродовж півстоліття активної творчої праці. І в кожній книжці найсокровенніші, найсердечніші рядки — про рідну матір, про рідну мову, про Україну, вірним сином і високоталановитим співцем якої був Анатолій Бортняк.

27 квітня цього року виповнилося б 75 років незабутньому майстрові слова. Чотири роки немає цього українця, високого на зріст і за духом, поруч із нами. Та на устах, у серцях небайдужих земляків живе його слово, озивається його світла, тривожна і роботяща душа.

Із метою увічнення пам'яті визначного майстра слова і підтримки творців художнього слова Вінницьке міжнародне земляцтво заснувало всеукраїнську літературну премію ім. А. Бортняка. Її лауреатами

Одинадцята заповідь

вже стали відомі поети Петро Осадчук, Тетяна Яковенко і Ганна Чубач. А нинішнього року цю відзнаку отримала Валентина Сторожук за збірку віршів “Голос трави”, у якій поетеса продовжує творчу естафету свого мудрого наставника. У її вірші “Рідна мова” читаємо:

*Коли нею говорять,
для мови то шана із шан.
Захистить рідну мову —
це важче, ніж бити себе в груди.
Стань нам, мово вкраїнська,
за той легендарний Ёвшан,
Що у душах байдужих
любов до України розбудить.
Кожне слово, як Пісня,
до сотень сердець промовля.
То брехня, що безсила вона,
старомодна, убога.
Бо допоки нас носить
страждення вкраїнська земля,
то тримають на ній
тільки мова та віра у Бога.*

З ініціативи Вінницького міжнародного земляцтва та за підтримки обласного управління культури у місті над Бугом відбулося літературно-мистецьке свято “Бортнякова весна”. В обласній науковій бібліотеці ім. К. Тімірязєва — ювілейний творчий вечір поета, у підготовку і проведення якого чимало сил і таланту вклали його ведучі — поетеса Тетяна Яковенко — літературознавець Анатолій Подолинний.

Заступник голови Вінницького міжнародного земляцтва поетеса Ніна Гнатюк вручила диплом лауре-

Валентина Сторожук, лауреат премії ім. А. Бортняка

ата Всеукраїнської літературної премії ім. А. Бортняка Валентині Сторожук і передала найцінніші вітання їй від мецената премії — Олександра Шпака, президента ліги нафтопромисловців України, першого заступника голови Вінницького міжнародного земляцтва у Києві.

Щирим і зворушливим був виступ Петра Осадчука, друга студентської юності в Одеському університеті. Він відзначив, що Бортняк був не лише надзвичайно талановитим поетом, який сповна розкрився у різних жанрах — ліричних віршах і поемах, баладах і переспівах, епіграмах і пародіях, рецензіях і літературно-критичних есеях, радіонарисах, наукових статтях про культуру мови.

Наш земляк був цільною натурою, високої честі і моралі: його

слово завжди підкріплювалося вчинком, активною життєвою позицією. Поет помер не лише внаслідок важкої невиліковної хвороби. Йому боліли суспільні негаразди — байдужість багатьох владців до розквіту національної культури, утвердження державності української мови, закриття книгарень, бібліотек, зубожіння чесних і порядних людей, які не вміють і не дозволяють собі наживатися за рахунок інших...

Яскравими, цікавими були виступи письменників Василя Кобця, Леоніда Куцого, заступника начальника обласного управління культури й туризму Сергія Гарбулінського.

Ніна Гнатюк, Тетяна Яковенко, Валентина Сторожук, Петро Осадчук, вдова поета Галина Бор-

тняк зустрілися також із робітниками, хліборобами, учнівською та студентською молоддю, інтелігенцією у Крижопільському районі. Відбулися творчі зустрічі у районному Будинку культури, Крижопільській ЗОШ № 2, де українську мову й літературу викладає член НСПУ Наталя Струтинська, у с. Жабокрич, де минуло дитинство А. Бортняка.

Приємно, що пам'ять про свого земляка свято бережуть на Крижопільщині. У закладах освіти і культури є музейні куточки, стенди, присвячені життю і творчості поета. Його вірші — на устах молоді. Про це говорили під час зустрічей заступник голови Крижопільської РДА Іван Каденюк, директор Крижопільської ЗОШ № 2 Валентина Чабанюк, сільський голова Жабокрич Ніна Вербовацька, учителька української мови і літератури місцевої школи Ніна Кошова та інші подолані.

А скільки прекрасних віршів свого земляка прочитали юні декламатори Ліля Огородник, Яна Паламарчук, Владислав Сорокопуд, Владислав Малий. Віриши, що вони всім серцем сприйняли рядки з вірша “Одинадцята заповідь” і будуть вірні їм упродовж усього життя:

*Для світу тимчасових
перехожих,
для піднебесних грішників земних
існує десять заповідей Божих.
Додаймо одинадцятую із них.*

*Її у фразу лаконічну втисну,
щоб простоти тієї ж досягти:
“Люби народ свій і свою Вітчизну!”
Хіба вона не варта десяти?*

Започаткований 1995 року Міжнародний конкурс молодих піаністів пам'яті Володимира Горовиця став своєрідним центром музичного й культурно-просвітницького життя України. Нещодавно, із 17 до 25 квітня, він удесяте відбувся в нашій столиці. Від класичних музичних творів, які виконали юні музиканти, отримали справжню насолоду не тільки члени журі, а й звичайні шанувальники класичного мистецтва.

Головна мета конкурсу — виявити маленьких обдарованих піаністів, надати їм можливість проявити свої здібності й таланти у мистецтві виконання фортепіанної музики. Цього року майстерність демонстрували 83 молодих виконавці з 12 країн світу.

Конкурсні прослуховування відбулись у двох групах: “Горовиць-Дебют” та Молодша група. Група “Горовиць-Дебют” увійшла до конкурсу 2000 року, в ній беруть участь юні конкурсанти віком до 14 років. Ця група — однотурний конкурс і складається з 4 номінацій (з різницею у репертуарних вимогах).

Конкурсні змагання розпочалися 18 квітня з прослуховувань учасників групи “Горовиць-Дебют” у номінації “D”. Головна умова для них — обов’язкове виконання частини концерту для фортепіано з оркестром у супроводі другого фортепіано.

25 яскравих і талановитих дітей з Австралії, Білорусі, Великої Британії, Грузії, Канади, Туреччини, України та Японії продемонстрували свою майстерність. Протягом дня конкурсанти виконали концерти Баха, Гайдна, Моцарта, Бетховена, Мендельсона, Гріга, Берковича, Полуніна, Сен-Санса та Роулі.

Незважаючи на юний вік (від 6 до 14 років), учасники показали високий рівень професійності. Визначити переможців було неймовірно складно, адже всі учасники — сильні суперники.

Результати: надзвичайно талановита піаністка з Японії Окуї Шіо (I місце); Ілля Фіалко (II місце); Аліна Заїка (II місце); Дмитро Кравець (III місце); Марія Мацієвська (IV місце).

Окрім переможців, інші учасники продемонстрували гідний міжнародного конкурсу рівень гри. Це Марія-Луїза Плешакова, яка зачарувала своєю артистичністю і дитячою безпосередністю; Артур Бусков досяг небувалої легкості в концерті Моцарта; Тетяна Донець захоплювала незвично гарними тембральними фарбами у творі; Євгенія Цуруль чітко і вдало зіграла концерт Баха.

Весняне свято піаністів у Києві

Наступного дня відбулися прослуховування групи “Горовиць-Дебют” у номінації “A”. Конкурсанти мали можливість вибору репертуару за власним бажанням.

Програма насичена і різноманітна. Члени журі та слухачі мали змогу прослухати твори Гайдна, Баха, Мендельсона, Рахманінова, Моцарта, Чайковського та інших видатних композиторів.

Перше місце в цій номінації присудили одразу трьом учасникам: Максиму Бурдальову (Україна), Роману Федюрко (Україна) та Окуї Шіо (Японія). Друге місце між собою розділили чотири конкурсанти: Федір Орлов (Росія), Уляна Пінаєва (Україна), Лі Шуан Герн (Австралія) та Максим Шарпарь (Україна). Особливо яскраве враження справило проникливе виконання Ноктюрна Шопена Максимом Бурдальовим; неперевершене артистичне виконання “Польоту Джмеля” Лі Шуан Герном, який показав віртуозну гру. Олександр Панченко в “Іскорках” Мошковського яскраво передав образ твору за допомогою легкості, іскристості пасажів та чіткої артикуляції виконання. Роман Федюрко відзначився природним розумінням музики. Уляна Пінаєва у кожній п’єсі добре відображала стиль різних епох.

У прослуховуваннях у номінації “C”, які відбулися 20 квітня, обов’язковим було виконання сонати (I чи II—III частин) або варіацій і віртуозного твору.

Загалом у цій номінації виступили 12 учасників. Піаністи виконали програму, яка складалася з творів різних епох, загальна тривалість виступу збільшилася до 25

хвилин, і це потребувало від виконавців витривалості, організованості та вміння швидко налаштуватися на наступний твір.

Переможцями у номінації “C” стали: Ілля Фіалко (I місце); Олександра Кацалап, Валерія Меркулова, Лі Шуан Герн (II місце); Джорді Кемпбел (III місце).

21—22 квітня відбулися останні прослуховування конкурсу у номінації “B”, які стали яскравим завершенням конкурсу в групі “Горовиць-Дебют”.

Обов’язкове завдання для учасників — зіграти віртуозний етюд. Загалом програма була вільна, тривалість — не менше 15 хвилин. Завдяки обов’язковому виконанню етюдів ми вкотре переконалися у рівні технічної майстерності конкурсантів, адже зіграти такий твір досить складно.

Результати у цій номінації: Богдан Волошин (I місце); Лі Шуан Герн (II місце); Окуї Шіо (III місце); Марія-Луїза Плешакова (IV місце); Окуї Шіо вразила глядачів якісним виконанням різностильових творів, у яких виявила зовнішню артистичність і внутрішні переживання. Одна зі сторін таланту Марії-Луїзи Плешакової — вміння яскраво та якісно виконати всі твори. Євгенія Цуруль відзначилася майстерністю ведення мелодії та глибоким відчуттям музики. Особливо треба відзначити “Вокаліз” Рахманінова та сцену Еврідіки з опери “Орфей” Глюка у виконанні Дмитра Циганова, а також “Жайворонок” Глінки Балакірева у виконанні Ю Хайлунь. Уляна Пінаєва викликала захват виконанням твору Марченко “Полювання на моль”.

Під час прослуховувань групи “Горовиць-Дебют” поряд із професійним журі працювало студентське. Це можливість для тих, хто ще навчається, спробувати проаналізувати виступи піаністів. Щоденно поряд з офіційними результатами учасники могли побачити висновки студентського журі. Часто думки журі збігалися, але не завжди. Хвилювання разом з маленькими учасниками, але й велика відповідальність за рішення — це те, з чим зіткнулося студентське журі. Але разом з цим це й можливість відзначити різних учасників, подарувати юним талантам стимул розвиватися й надалі, оскільки кожен з учасників конкурсу є талановитим і має творчий потенціал. На думку Євгена Фомина та його колеги, дитина, побачивши своє ім’я серед переможців, матиме натхнення й надалі займатися музикою, незважаючи на те, яке журі присудило їй те чи те місце.

Паралельно з прослуховуванням номінацій групи “Горовиць-Дебют” відбувався I тур конкурсу Молодшої групи. У цій групі конкурсанти мали підготуватися до виступів у трьох турах. У першому обов’язковими були виконання прелюдії та фуги Баха, сонати віденських класиків у повному обсязі, віртуозний етюд, твір українського автора. Загалом звучання програми мало тривати не менше 25 хвилин.

У першому турі брали участь 12 виконавців із Китаю, України, Швейцарії, Великобританії та Канади. У другий тур пройшло 9 учасників. На цьому етапі вони виконували твір із репертуару Горовиця.

виця, один або кілька творів композиторів періоду від романтизму до сучасності, загальна тривалість виступу — 25—30 хвилин. Тож програма в II турі набагато вільніша і це дало можливість оцінити конкурсантів із різних сторін і проаналізувати вміння втілювати особливості різних стилів та епох. До третього туру потрапило лише 6 учасників: Юнь Тоні Сиці, Олександр Малофеев, Лу Сін Ю, Марія Клименко, Чень Сюехун, Євген Моторенко. За вимогами конкурсу вони отримали можливість виконати концерт для фортепіано з оркестром (I або II-III частини). Прозвучали концерти Чайковського, Шопена та Гріга. Одним із головних завдань виконавців у гри з оркестром було не тільки продемонструвати свої технічні вміння і майстерність, а також проявити вміння грати у дуеті з таким колективом і слухати його партію.

Результати Молодшої групи: перше місце присудили Чень Сюехуну (Китай), друге місце поділили між собою Тоні Сиці з Канади та наша співвітчизниця Марія Клименко. Чень Сюехун окрім першої премії був відзначений призом журі “За краще виконання твору українського композитора”. Його виконання “Елегії” М. Лисенка відзначилось ліризмом, глибиною та проникливістю звучання, а також поєднало в собі технічну майстерність і неймовірну музичну обдарованість.

Атмосфера конкурсу була надзвичайно доброзичливою і теплою. На думку глядачів, рівень виконання, продемонстрований учасниками, вищий, аніж у попередні роки. У залі були і професійні музиканти, і прихильники класичної музики, які вдячні конкурсантам за ту естетичну насолоду, яку їм подарували великі маленькі музиканти.

Професія музиканта потребує постійного самовдосконалення. Адже, як висловився голова журі, заслужений артист України, професор по класу фортепіано Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського Валерій Козлов: “За легкістю виконання та його зовнішньою красою стоїть величезна та важка праця учасників”. Тому ми бажаємо не тільки переможцям, а й усім учасникам неперинного розвитку та постійного розширення творчих горизонтів.

**Севіндж ІДРИСОВА,
Неллі САМІКОВА,
Любов ТОМЧУК,
Олена БОНДАРЕВА,
Ігор КУДЕЛІН,**
студенти НМАУ ім. П. І. Чайковського

● СЛОВО ПРОЩАННЯ

М. П. Машченко народився 1929 р. на щедрий українськими талантами Луганщині, в селі Мілуватка. Через чотири роки після закінчення 1953-го Харківського театрального інституту він пов’язує своє життя з Київською кіностудією художніх фільмів, пройшовши шлях від асистента до генерального директора. У його творчому кінодоробку понад 20 фільмів, із яких кінокритика й глядач особливо від-

значають найвідоміші стрічки: “Як гартувалася сталь” (про Миколу Островського), “Комісари” (став культовим ще за советських часів), “Овод” (за романом англійської письменниці Етель Ліліан Войнич), “Шлях до Софії” (за романом болгарського письменника Стефана Дичева, 5 серій) і вже в незалежній Україні — “Богдан-Зиновій Хмельницький”. Після останнього, знятого 2008 р., Микола Машченко по-

Титан українського кінематографа

Усе наше життя зіткане здебільшого з миттєвостей, з яких складається його сценарій. Ще кілька тижнів тому він брав участь у роботі VI (XII) з’їзду НСКУ, його одноголосно обрали до президії форуму, з ним можна було ще поспілкуватися в кулуарах і почути його розважливі думки й оцінки щодо стану національного кіно. І раптом: “Україна, національне мистецтво втратили одного з останніх титанів українського кінематографа — Миколу Павловича Машченка”. Він помер на Страсному тижні, 2 травня. Талановитий український кінорежисер, сценарист, письменник, колишній голова Національної спілки кінематографістів України, член Національної спілки письменників України, генеральний директор Київської кіностудії ім. О. Довженка (1989—2004), академік Національної академії мистецтв України відійшов, навічно закарбувавши свій слід в українській культурі.

прощався з великим кінематографом. До цього його спонукали не творчі, а, найвірогідніше, важкі фінансові проблеми не лише кіностудії, а й усього українського кінематографа і політика держави щодо виробництва національного культурного продукту.

Ім’я Миколи Машченка відоме й українському читачеві. Його перу належать такі книги, як “Зоря для матері” (1983), “Мамо, рідна, єдина...” (1991), “Ви бачили, як плаче птах...” (2003), “Василь Земляк в усмішках Миколи Машченка” (2006) та інші. А театральні мали змогу оцінити багатогранність таланту Миколи Павловича як драматурга ще

й за спектаклем “Будинок, де все шкереберть” (автор А. Портес), який дебютував на сцені Національного театру російської драми ім. Лесі Українки 1995 року.

Більш ніж піввікова праця на культурно-мистецькій ниві гідно пошанована. Ще 1982 р. М. П. Машченко став лауреатом Державної премії України ім. Тараса Шевченка. Серед низки заслужених нагород — орден “За заслуги” всіх трьох ступенів (що неформально прирівнюється до звання Героя України), орден князя Ярослава Мудрого IV і V ступенів та інші. Ім’я Машченка зване й шановане далеко за межами України. Йому присвоєні

звання Почесного громадянина міст Софії, Вершець, Лома.

...Титан українського кінематографа Микола Павлович Машченко відійшов у вічність на Страсному тижні, напередодні Христового Воскресіння, у 80-ті роковини страшної трагедії України — Голодомору 1932—33 рр. У ті страшні для українців роки від голодної смерті його врятувала матуся, яка пекла млинці з лободи. Врятувала, щоб подарувати світові й Україні Велике життя Громадянина і Митця. Вічна йому пам’ять!

**Всеукраїнське товариство
“Просвіта”**

СЛОВО

Без мови немає нації!

Протівми

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

19 (708), 16—22 травня 2013

Фото Олександра Литвиненка

МОВА НАШОГО РОДУ

4

МУЗЕЇ ЯК ПОВНОТА ЖИТТЯ

8-9

ТАМАРА СЕВЕРНЮК ЗАПРОШУЄ

10

МИХАЙЛО АНДРУСЯК — СПЕЦІАЛЬНО ДЛЯ "СП"

11

ПРОСВІТЯНСЬКІ ПРІОРИТЕТИ

12-13

Любов ГОЛОТА. 22 травня, урочого року...

"Тільки сльози за Україну...
А слова — немає..."
Т. Г. Шевченко

I

Ми викликали й викликали їх:
підземний сопух і сарматський сміх
стоять у Києві

і Лавра хилить плечі:
придбали сюди для злих утіх
неоковирні діти порожнечі —
ненатлі, злісні, розумом шербаті,
широкі спини, а серця горбаті,
глевкі душею, з світом норовисті,
тугі на слово та на руку бистрі!
Знетямивсь люд і...

проклина Майдан —
не впала манна!

Прецінь, мудра Анна
залізного господарю "осанна!"
провістувала за лихий талант
тлумити в Україні Україну:
святую кротити землю і державу,
у нужнику сховавшись золотім
на фоліантах князя Ярослава...

З нутровища пітьми, із перепалу,
з торговища біди, катрупства і потали
ми викликали й викликали їх...
Так, наче пальма коваля Мерцалова
Залізним листям замете наш гріх:
зреклись не кайданів, а майданів!
Помазаник із гвинтокрила гляне —
Москвою делегована охрана
вохристим оком на хрести змигне:
чи янгол помаранчевий на банях
ще не сурмить у небеса вогнем?!
Чи Круті сплять в Аскольдовій Могилі?!
Чи не прокинулись в печерах над Дніпром
духовні ратники?!
Чи не верта молитвений пором

від Бога душі тих, що вміли
стоять за мову, віру і народ?..

II

— Йдемо стрічати! Прапори виносьте,
дівчат ведіть і хліб на рушнику!
На сцені — опозиція і гості,
і ряжена в терновому вінку.
— Базар люду насходилося
та й панства не трохи...
Москва таки дошукалась Великого Льюху?
Чи вже самі розкопали?! Ідемо в нікуди...
Базар люду насходилося — сторонні люди
ще й два Йвани —

так назвала синів лиха мати:
один мав би, як той Гонти, катів катувати,
а другого зачинали... катів рятувати!
Ні, не зорі, а ворони злили трунок в чаші:
удержавлені близнята і обоє — наші...
Обом доля намастила губи й п'яти салом —
і єдналися, й браталися!

Ще й універсалом
підперлися у лиху годину,
щоб сміялась і ридала уся Україна!
— Що ця стара тут шепоче?!
— Шевченка читає! Наплутала,
на свій манір слова підбирає...
— Женить звідси свідомитів —

годі вже, дістали!
Усе, знай, "ганьба-слава" двадцять літ кричали
та вештались по мітингах, вбогі маргінали!
— Їхній Кобзар у кожусі, а наш — на паркетах,
у салонах петербурзьких!
Он САМ з Кремля із указом до нас прилітає!..
— медальки кидає тіщці тій,
що по московській увесь народ лає?!
Ярчуки та недоріки, хоч по Москвах вчились...
— А немого ль "вышиваних" сюда
просочилось —
петлюровцев, бандеровцев, недобитков Руха?!
Эй, охрана! Уведите глупую старуху!

— Де хористи? Хай співають — про Дніпро
і кручі...
— "Заповіт"? Нам не веліли сумним людей
мучить!

— Тоді уріж веселої:
"І задком,
І передком
Перед паном Хведірком"!

III

...Він приведе не воїнство небесне:
із чорних копанок, з підземних мертвих вод,
з степів запроданих востануть і воскреснуть
ті, що не знають, що вони народ.
Донецьким кряжем і Великим Лугом,
і Криворіжжям — ні сторін, ні меж! —
за Кобзарем ітимуть як за плугом
ті, що не знають в гніві обереж.
Важка хода глибокий шлях розбудить.
Прихилить небо душ прозрілих гул
і щит гранітний підросте до пругу
земель розірваних.
Замісять ноги попіл і намул
і мертвий переліг зазеленіє...
Народ воскреслий сам собі месія:
судить несправедливих і волею засіяє
на добрі жнива веде їх Слово.
Народ воскреслий стане як гора
від Ворскли, Псла і Кам'яного Бугу,
Лугані, від Самари і Дніпра —
за Кобзарем ітимуть як за плугом...

А з ними разом — гострі рала й борони
Господь нам шле і час дає на те,
щоб небеса і землі переорані
ми обернули в збіжжя золоте.
Із попелу воскреснуть віщі книги
і, розточивши небуття вериги,
озветься голос і розділить час
на тьму і правду в кожному із нас:
У КИЇВ ПОВЕРТАЄТЬСЯ ТАРАС!

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Фантоми об’єднання

Наш демократичний політикум час від часу охоплює (принаймні так здається) нестримний потяг до об’єднання. Саме це слово наполегливо повторюють як заклинання, як мантру. Причини та безпосередні приводи для об’єднання найбагатородніші: об’єднаймося на вибори в парламент, на президентські вибори, на вибори мера Василькова, Жмеринки, Глухова і т. ін. Нарешті, просто об’єднаймося, бо в єдності сила. Абсолютно правильні слова! Але варто пильніше придивитися до чергових об’єднавчих потуг, задекларованих на цю весну і літо, на суб’єктів цього процесу, де вже вималювалися професійні багаторічні “об’єднувачі”.

Парламентська опозиція
Почнімо з парламентської опозиції, яка на недавніх виборах отримала підтримку більшості виборців країни, якщо говорити про пропорційну складову виборів, а саме вона, а не куплена-продана мажоритарка, відбиває істинні настрої електорату.

Є певна смислова колізія з терміном “Об’єднана опозиція”.

“Об’єднаною” ця опозиційна колона називалася у виборчу кампанію, аби підкреслити свою вагомість і запросити інші демократичні партії вливатися в неї. Згідно з оновленим виборчим законом, ліквідували блоки партій. Тож треба було йти на вибори від певної партії. Обирали найпотужнішу — “Батьківщину”. Інші партії просто задекларували свою участь у цьому об’єднанні, підписавши меморандум і угоду про спільну участь у виборах і роботу в парламенті. Це: “Батьківщина” (лідер — Ю.Тимошенко), “Фронт змін” (А. Яценюк), “Громадянська позиція” (А. Гриценко), “За Україну” (В. Кириленко), Народний рух України (Б. Тарасюк), партія “Реформи і Порядок” (С. Соболь), “Народна Самооборона” (партія Ю. Луценка).

Отже, саме від цих семи партій виборці чекали об’єднання в єдину політичну силу. Таку вимогу поставила перед партіями й ув’язнена лідер опозиції Юлія Тимошенко. Цього вимагав і гіркий п’ятирічний досвід чвар за помаранчевої влади.

Але вірогідність об’єднання цих семи партій в одну нульова! Деякі з них і далі волітимуть залишатися в статусі “самостійних”, цебто диваних і віртуальних, деякі підуть (чи задекларують, що підуть) на об’єднання в інших конфігураціях, яких вималюється немало.

Марно виборцям апелювати і до передвиборних декларацій та обіцянок. На попередніх парламентських виборах, на які йшли і блоки партій, балотувався виборчий Блок “НУ—НС” (“Наша Україна—Народна Самооборона”). Не зайве нагадати ці 9 партій: це Народний Союз “Наша Україна”, “Вперед, Україно!”, Народний рух України, Українська народна партія, Українська республіканська партія “Собор”, Партія Християнсько-Демократичний Союз, Європейська партія України, Громадянська партія “ПОРА”, Партія захисників Вітчизни. Вони не просто пообіцяли об’єднання після виборів в одну. Була офіційна ухвала — спершу з’їздами всіх 9-ти партій, потім об’єднавчим з’їздом усіх партій блоку. Та про обіцянку об’єднатися забули відразу після виборів.

Потоптаний “Союз патріотичних сил”

У парламент пройшли нові політичні сили, багато старих національно-демократичних сил спіткало фіаско. Уже у виборчу кампанію було оче-

видно, що демократичне поле не вичерпується трьома колонами, що йшли в Раду, партіями “Батьківщина” (з представництвом згаданих інших), “Свобода” і УДАР. Була потреба в потужній виборчій колоні, яка представляла б мільйони виборців. У пресі не раз наголошувалося на цьому. Скажімо, політична сила, створена на базі партій “Наша Україна”, Українська народна партія, за участю КУН (Конгресу українських націоналістів). Очікувалося, що більша і структурованіша частина колишнього Народного руху — УНП і партія Майдану “Наша Україна” мали б пройти в парламент. Натомість — повний провал, менше півтора відсотка голосів.

У “Нашій Україні” трапився розкол на кшталт розколу Руху 1999 року, тільки в фарсовому варіанті. Партія після поразки Ющенка на президентських виборах швидко деградувала, нічим не завершилося і її задеклароване восени 2010 року оновлення. А вже цього року настав фінал з обопільним поливанням брудом. Розкол пішов по лінії: Віктор Ющенко, почесний голова партії, Сергій Бондарчук, юридично голова партії, голова її Політради, якого у керівництво “НУ” восени 2010-го привів Ющенко. Дійшло до того, що Бондарчук разом із представниками обласних організацій “Нашої України” провів з’їзд “НУ”, на якому ухвалили рішення... про “розпуск партії”. Натомість Політрада, більшість у якій за Ющенком, призначила на другу половину травня партійний з’їзд. Що далі? Судитися

щодо того, існує партія чи розпущена?

Інша ситуація в УНП. Тут начебто завершується процес об’єднання з Народним рухом України. Правда, уже не вперше. У НРУ вже встигли на з’їзді замінити Тарасюка на справжнього рухівця Куйбіду. В УНП шукають заміну Костенку. Але річ не в персоналіях, а в тому, що при об’єднанні неминуче виникне запитання: а чому, власне, доводиться об’єднувати розколотий Рух? Що було на початку 1999 року — “весна оновлення”, як заявили ті, хто пішов проти Чорновола, чи “приватизація партії”, як заявив він сам? Хоч би як там було, а навіть більша частина колишнього Руху, що оформилася в УНП, за ці 14 років програла всі 7(!) загальнонаціональних виборів — 4 парламентських і 3 президентських. Або гучно програвали, або не йшли на вибори зовсім, чи в кращому разі, окремі представники партії “пролазили” в Раду на хребті якихось виборчих блоків. Чи ж буде зроблено такий чесний аналіз? Його так і не зробили 2009-го, на 20-річчя Руху і 10-річчя його розколу. Як же рухатися далі?

Конфігурації об’єднання

Між тим, попри нездатність об’єднати бодай дві партії, заяв і проєктів об’єднання вистачає. В УНП один із її нинішніх лідерів Валерій Асадчев, очевидно ж, від імені партії, недавно кинув заклик до такого об’єднання демократичних партій. В НРУ теж повели мову не лише про об’єднання

з УНП, тобто відтворення в якійсь формі колишнього Руху, а й про готовність стати центром об’єднання демократичних сил.

Уже добрих півроку, одразу після виборів, працюють у цьому ж руслі і в партії Українська платформа “Собор”. Хоча дехто з аналітиків називає це сумним фінішем Української республіканської партії. Згадаймо, що це взагалі була перша із зареєстрованих політичних партій незалежної України, утворена на основі Української Гельсінської Групи борцями за незалежну демократичну Україну. Далі цю партію спіткали чвари, розколи. Останній, коли партія вже називалася УРП “Собор”, став особливо болісним. Кілька років бродила ідея об’єднання в “Українську правницю” тріумвірату УНП—НРУ—УРП “Собор”, яка теж завершилася нічим. І ось “Собор” було “злитом” з “Українською платформою”. Але що далі?

Після розколу УРП “Собор” частина партії, яка підтримала Левка Лук’яненка, створила і зареєструвала Українську республіканську партію Лук’яненка. Згодом прізвище зі своєї назви партія прибрала. Але недавно знову виринула в інформаційному просторі: патріарх нашого націонал-демократичного руху Левко Лук’яненко оголосив про відхід з політики і склав повноваження голови партії. А сама ця мікроскопічна партія раптом теж заявила, що прагне стати центром об’єднання демократичних сил.

Ще один “центр” вималювався в особі того ж Бондарчу-

ка. Програвши бій із партією “Наша Україна”, він теж проголосив якийсь об’єднавчий проєкт з умовною назвою “Праві” (наголос на першому складі).

Важко сказати, що дадуть ці та подібні проєкти, якими нині заряснів наш політикум. Реальнішим є план згуртування позапарламентських опозиційних сил довкола Юрія Луценка, який не буде остеронь справжніх об’єднавчих процесів, про що заявив недавно.

Спроба післямови

Власне, післямову, вирішальне слово мали б сказати самі партії, виборці, громадяни. Їм уже давно набридло більш як 20-річні чвари й розколи у нашому демократичному таборі. Бо марно апелювати до партійних вождів і вождиків місцевого розливу. Вони воліли б, щоб і далі існували ці понад 200 партій і партійок, щоб столічні партвожді постійно крутилися в політикумі, щоб і далі тяглися фінансові крапельниці до партійних кас від тих чи інших бізнесових структур, перетворюючи й самі партії в бізнес-політпроєкти. На рівні областей місцевих партфункціонерів і далі влаштовує, щоб у кожному обласному центрі було з десяток партійних офісів. Але до чого тут інтереси простих партійців, виборців, громадян, інтереси країни, яка застрягла між тоталітарним минулим і демократичним майбутнім. Не в останню чергу через отаку слабкість національної демократії.

Тому вирішальне слово за громадою. Яким би мало бути це слово? Найрадикальніший варіант — негайний ультиматум партійцям до всіх партфункціонерів: не просто вкотре “почати”, а якнайшвидше завершити об’єднання десятків дрібних партій у декілька потужних. Відмовки вождів відомі. Наприклад, киватимуть на недосконалість законодавства, яке, мовляв, не дозволяє простого об’єднання, злиття партій. (Хоча давно можна було внести ці кілька поправок у закон). Ще називатимуть інші “проблеми”: як бути з партійним майном, яку назву дати новій партії: наприклад, УНП(НРУ) чи НРУ(УНП)? Ультиматум рядових партійців повинен мати конкретну форму: в разі невиконання абсолютно резонних, наболілих вимог про об’єднання партії мають заявити про вихід із таких партій. Це саме стосується і членів громадських організацій, суспільно активних людей, які складають основу партій. То чи не час їм на повен голос заговорити зі своїми партфункціонерами?

...У ці дні заплановано проведення з’їздів кількох демократичних партій. Після погрому на парламентських виборах минуло вже понад півроку, час і підсумки підбити. Досить чвар і розпорошення! Тому тема об’єднання, напевно, звучатиме на цих з’їздах. Чого від них чекати? Обговорять? Поговорять? Роз’їдуться?

Україна ще не усвідомила всієї величі Тараса!

Юрій БАЧА, професор української літератури, м. Пряшів, Словаччина

Без життя й творчості Тараса Шевченка навряд чи дійшло б до визнання української мови, української літератури, українського народу як окремого, самостійного народу з багатою історією і великою культурою. А без визнання мови, літератури й народу не визнали б Україну як державу українського народу; рівно ж визнання права того народу на життя та й розвиток на рівні з іншими народами не було б! Отже, не було б ні сучасної, ні майбутньої України!

Український народ, хоча вже в IX столітті він мав свою Київську Русь — державу не тільки європейського, а й світового типу, рівня та значення, хоч і пізніше не раз засвідчив здатність зорганізувати своє державницьке життя, давно перед Шевченком і довго після нього не був гарантований від знищення та зникнення як суб'єкту історії Європи та світу насамперед тому, що на його існування та право мати свою самостійну, вільну й незалежну демократичну державу весь час зазіхали два найближчих і найпотужніших сусіди — Росія та Польща.

Отже, якщо ми, згідно з правдою, говоримо про довготривалу боротьбу нашого народу за своє вільне й повноправне державницьке життя і визначаємо в цій всенародній боротьбі окремі періоди чи етапи — успішні чи менш успішні (успіхи чи й поразки), і визначаємо в них заслуги окремих осіб чи колективів, які до такого стану чи результатів боротьби доводили, то, на моє глибоке переконання, **ми ще повністю не усвідомили і не визначили принципову, навіть основоположну державницьку роль, місце і значення Шевченка та його позицію у цій всенародній боротьбі.**

Із цієї точки зору наш Тарас був не тільки поетом та малярем світового рівня, він був геніальним, універсальним представником свого українського народу на домашньому та міжнародному рівні. Український народ сторіччями не мав своїх захисників у європейському чи світовому товаристві. Хто й коли хотів — той Україну чи її народ визнавав, навіть хвалив її у порівнянні з іншими державами, хто не хотів — не визнавав її і безкарно паплюжив.

Як правило, саме наші найближчі сусіди не дотримувалися угод і договорів із Україною, а найкращих синів України — бор-

ців за права народу — наші недоброзичливці й вороги називали зрадниками, піддаючи їх анафемі. Не лише російські царі та їхні міністри валуєви не визнавали українського народу, його мови, культури (з якої чимало поприписували собі) та вчили українців, як їм розуміти свою історію, а й сучасні царі-путіни та — ніби! — українські міністри табачники продовжують у тій самій політиці не визнавати Україну, український народ, його мову і культуру, навчають нас, як нам розуміти свою історію, кого вводити в історію, а кого виводити, кого вважати героями та будувати їм пам'ятники (Катерині, Сталінові), а кого не визнавати бійцем за волю українського народу й за самостійність і незалежність України.

Саме підготовка до історичного за своїм значенням 200-річного ювілею від народження Шевченка має стати переломним моментом передусім в оцінці його значення у визвольній боротьбі України та українського народу.

Геніальний Тарас Шевченко добре знав і чудово розумів історію України. Тому був безпощадним критиком усіх державних і національних недоліків України й українського народу. Водночас він був далекоглядним провісником майбутньої долі свого народу та його держави.

Шевченко так глибоко, всебічно розумів тенденції розвитку усього суспільства, так логічно аналізував причини такого рівня життя народу та його бездержавного стану, що, фактично, з того глибокого розуміння та аналізу випливали також завдання — по-сучасному кажучи, — для “всієї вертикалі влади”, для народу і суспільства, для глави неіснуючої тоді української держави, для голови неіснуючої тоді Верховної Ради та такого ж неіснуючого тоді голови Уряду України, але й для багатьох міністрів (закордонних справ, культури, освіти, торгівлі, господарства та охорони навколишнього середовища) та інших босів сучасної еліти. Та й то ще не весь обшир інтересів Тараса. Шевченко постійно та неймовірно широко і глибоко захищав ще й матерів, вдів, сиріт, покриток, всіх отих рабів німих, довкола та на захист яких ставив своє немируще СЛОВО!

Хіба не Шевченко давав історичну оцінку і цілим періодам історії України, і діяльності окремих керівників тих періодів боротьби? Хіба не він писав про “варшавське сміття, грязь Москви”... про тих, хто пруть-

ся на чужину шукати доброго добра... про тих, хто знають всі мови слов'янського (нині світового) люду — крім своєї? Хіба не він — пробачте за недоречно м'яке слово! — натякав, що “колись будемо і по-своєму глаголити, як німець покаже та до того й історію нашу нам розкаже...”? Хіба не він вказував на багатьох із нас, на “славних прадідів великих правнуків поганих...”? Хіба то не його характеристика тодішньої української еліти: “Моголи! Моголи! Золотого Тамерлана онучата голі”? Хіба то не він бачив як “куций німець картопельку садить”? Хіба не він вірив у часи, коли “врага не буде супостата, а буде син, і буде мати, і будуть люди на землі”? То де той час? Коли почнемо виконувати ті завдання, поставлені перед нами Тарасом? Хіба то не він писав про “лани широкополі, і Дніпро, і кручі”, і вірив, що “оживуть степи, озера...” — а між тим висихає Дніпро, засмічуються і зникають сотні рік і річок, озер і ставків... — хіба за такого стану наших українських справ у задекларованій, проте ще досі не реалізованій, вільній демократичній державі можна твердити, що ми повністю сприйняли й зрозуміли всього Шевченка?.. І хіба у такій ситуації маємо право твердити, що поширюємо та поглиблюємо шевченківські традиції? То в чому і де те поліпшення, поширення, поглиблення, розуміння, те сприйняття та реалізація його геніальних спостережень та передбачень?..

Прикладів такого нашого **недо-по-розуміння** значення життя й творчості Тараса Шевченка для мертвих, і живих, і ненароджених в Україні і не в Україні суших українців (які торкаються і найвишого Олімпу, всієї “вертикалі влади”, і решта “еліти”, але й отих, рабів німих), можна б наводити без кінця і краю. Однак розумним й кількох натяків вистачить для уяви, як можна (та й слід!) розуміти потребу творити атмосферу справжнього пошанування, осмислення, переосмислення та прискореного наближення духовного всесвіту Тараса!

Водночас треба припускати, що, може, все те не аж таке трагічне, як з відстані, звіддала, бачимо й розуміємо наші українські справи чи бодай окремі аспекти її сучасного стану. Зрозуміло, ми можемо помилятися. Проте так само **не виключено, що справжня ситуація наших справ ще складніша, і без нашого активного втручання у її вирішення вона буде мі-**

нятися — якщо у позитивний бік — то дуже повільно, а коли, не дай Боже, у негативному напрямку, — то й дуже небезпечно.

У сучасному українському суспільстві, без сумніву, переважають люди, свідомі величчя та неперевершеного значення життя й творчості Шевченка для подальшого життя українського народу та, зокрема, для впорядкування його державницького життя, однак частина суспільства починає набувати переконання, що активний вплив Шевченка за двісті років ніби вичерпався, і тому нам потрібно нового Вашингтона... і навіть аргументують тим, що й сам Шевченко задумувався над тим, “чи діждемося Вашингтона з новим і праведним законом?”

Як на мене, насамперед нам треба вчитись так, як треба, і навчитись творчо використовувати ту спадщину всього українського народу (та й усе краще зі спадщини інших народів), яку ми маємо, яку передали нам у спадок наші численні мудрі й чесні, відважні й витривалі в боротьбі попередники. Безперечно, нам потрібні тисячі й тисячі мудрих, чесних, розумних, розважливих та витривалих працівників, навіть борців! — для кожної галузі нашого життя. Нам потрібна справжня свідомість. Коли Шевченко зрозумів, що на золотому престолі кабан годований сидить, то він так і сказав про кабаня годований. Коли він побачив царицю “мов опеньок засушений”, то він так і оцінив цю першу леді імперії! Але й народів сказав своє: “О люди! люди небораки! Нашо здалися вам царі? Нашо здалися Вам псари? Ви ж таки люди, не собаки!” Отже, нам треба ставати собою, усвідомлювати персональну відповідальність кожного за все, що діється з нашим народом та в нашій державі. Урочисті чергові чи позачергові з'їзди чи пленуми, пустопорожні збори, мітинги, марші прихильників одного угруповання на одній вулиці чи площі з нагоди його ювілею, і подібні дріб'язкові маніфестації, протести чи демонстрації на кілька годин або на день пізніше на тій самій чи на сусідній вулиці або площі з нагоди цього ж ювілею, рівно ж прийняття недодуманих, поверхових резолюцій, маніфестів, заяв чи прокламацій, про які вже завтра не згадають навіть організатори таких “заходів” — жодних позитив-

них результатів не принесуть, і навіть за наявності новоявлених Прометевів — при сучасному нерозумінні основної потреби об'єднати всіх незадоволених і виступати спільно всім народом — не принесли б!

А для любителів мітингів чи урочистих засідань, з'їздів чи пленумів можна б запропонувати хіба позачергове — не урочисте, а суто робоче! — засідання Верховної Ради за умови, що всі її депутати забудуть, інтереси якої партії захищають у тій же Верховній Раді, і широко сприймуть Шевченкове розуміння завдань та перспективи України і, — виходячи з його розуміння завдань і потреб українського народу, — випрацюють програму виведення України з кризи і програму розвитку Шевченкової України та українського народу.

А оскільки депутати сучасної ВР України такої трансформації своєї позиції та свого ставлення до рідного народу не здатні здійснити, то в такій ситуації потрібне — як мінімум велелюдне всенародне віче для виявлення народного розуміння стану й потреб України, а не мітинги, організовані претендентами на імунітет, на парламентські пільги чи на владу над народом!

Тож використаємо не тільки цьогорічні шевченківські свята, а й кожен будень для повного розуміння значення життя й творчості Тараса Шевченка для нашого сьогодення та завтра. Нарештучи в собі усвідомлення потреби активної праці кожного громадянина-українця для остаточної перемоги справді безсмертних ідей Тараса та для остаточної і повної реалізації самостійної — вільної і незалежної України — держави українського народу та всіх громадян України!

До цього закликав нас — і мертвих, і живих, і ще не народжених тоді в Україні і не в Україні суших, а отже, всіх нас. Бачите, Тарас уже тоді знав, що коли ми не будемо вчитись так як треба, то наша недоля розтягнеться надовго, а ми нерозумінням наших завдань та обов'язків перед народом допрацювалися до того, що кожен третій українець, мільйони українського люду! — опинилися поза Україною і тиняються світами!..

Тарас Шевченко дає нам величезну нагоду: рівно через рік по-справжньому, з глибоким розумінням його заповіту — активно та дієво відзначити двохсотріччя від його народження.

Іван КОРШИНСЬКИЙ, голова Закарпатської крайової організації політв'язнів і репресованих ВТПВІР

Від смертної кари його врятував юний вік Поборнику української волі Юрію ДЕЯКУ — 80

Іван Коршинський та Юрій Деяк на могилі побратима

Хустщина має свою особливу українську історію. І свою боротьбу за неї. Тут виколисана Карпатська Україна, тут кров'ю січовиків благословлена дорога боротьби новим поколінням. І відтак сотні найсвідоміших юнаків і дівчат у різний спосіб повстали проти сталінського режиму, принесеного сюди на багнеттах визволителів. І були цим режимом жорстоко замордовані чи репресовані. Серед них і наш побратим Юрій Деяк.

Його батько, Михайло Деяк, працелюб, шанований у селі господар, не міг змиритися з порядками, які насаджувала на теренах Закарпаття скоростигла совєцька влада. Його так і не здурили в колгосп, мав чудове обійстя в затисянському гірському селі Велятині Хустського округу. Своя худоба, свій реманент, насіння. І в березні 1949 року, як і всі попередні весни, справний г'зда готувався до веснування. Однак плани злісного “куркуля” зруйнували органи: несподівано арештували й виголосили вирок на 10 років виправно-трудова таборів, 5 років позбавлення прав, та ще й наголю конфіскували все майно. Дружина з двома синами, 15-річним Юркою та 12-річним Михайлом, опинилася фактично на вулиці.

Юрко не міг стерпіти таку наругу — вступив до лав національно-визвольного руху. А 30 травня 1949 року, через два місяці після арешту батька, його схопили органи МДБ. Він тоді навчався в дев'ятому класі середньої школи. У наспіх спеченому вироку йдеться: “В целях вооруженной борьбы против советской власти в мае месяце 1949 года он вступил в Велятинскую организацию “ОУН”. Организацию было викрито, а юного оунивця особливою нарадою засуджено. У вирокі вказано, що він звинувачувався “в совершении преступлений, предусмотренных ст.ст. 54-1 “а”, 54-11, 16-54-8 УК УССР”. А далі суд “приговорил Деяка Юрия Михайловича в совокупности совершенных ним преступлений на основании ст. 54-1 “а” УК УССР и в соответствии со ст. 2 Указа Президиума

Верховного Совета СССР от 26 мая 1947 г. “Об отмене смертной казни” заключить в исправительно-трудова лагерь сроком на 25 (двадцать пять) лет без поражения в правах в силу недостижения совершеннолетия осужденным в момент совершения преступления и без конфискации имущества за отсутствием такового у осужденного. Приговор в отношении осужденного Деяка Юрия Михайловича в части ст. 16-54-8 УК УССР является окончательным и обжалованию не подлежит...”

Так, тоді йому виповнилося 16 років, і розстріляти неповнолітнього — якось не гуманно. Та й конфіскувати вже не було що, бо решту родини Деяків пустили старцювати. Після арешту чоловіка і сина Юрка

жінка залишилася з молодшим синомком. Вона ходила вулицями, проклинаючи тих, хто причетний до її горя. Поки її теж не прибрали. А тринадцятирічного хлопчину насильно відправили на Донбас, у так зване ФЗО. Звідти доля закинула його в Сибір, де він і пустив коріння, вертаючись у рідне Закарпаття лише в гірких спогадах. Так було вирвано з прадідівського кореня і розпорошено по дикому світу тверду християнську сім'ю.

А яка ж доля спіткала “злочинця”, которого від смерті врятував “гуманний” сталінський указ, що волів замість трупів збільшити армію рабів? Після винесеного йому вироку пішли пересильні пункти, етапи, на яких довелося пізнати на власній шкурі знущання кримінального елемента, який паразитував на політичних таборах, на торфорозробках, у вугільних шахтах, на лісопозаводах і в цехах деревообробки. Про пережите не любить згадувати. Краще вирвати його з пам'яті, з серця, хоча це й не так просто.

Звільнили його з ГУЛАГу 8 липня 1954 року. Повернувшись додому, відновився в Королівській середній школі, де навчався у вечірній час. Удень працював на Хустській взуттєвій фабриці, але пильне око КДБ і тут не дрімало. Після повновлених переслідувань змушений був покинути Закарпаття, і з 1957 до 1970 року працював на шахті тресту “Свердловвугілля” Ворошиловградської області, переважно на підземних роботах за списком № 1. Тобто в забоях, довбаючи вугільні пласти, дихаючи їхнім пилом.

І все ж 1970 року йому пощастило повернутись у рідний край. Якраз тоді й одружився, в щасливого подружжя народилися дві доньки. Влаштувався на роботу в Закарпатському ртутному комбінаті у селищі Вишкові. Тут одразу оцінили досвід практика з інженерним підходом до справи. Призначили його механіком підземного рудника, відтак начальником постачання, заступником директора підприємства. Юрій Михайлович подав ідею налагодити виробництво продукції з титанових порошків, що вивело комбінат у флагмани галузі Союзу. Він автор низки винаходів із порошкової металургії, автор десятків раціоналізаторських пропозицій і впроваджень. Доробок провінційного інженера з дипломом технікуму схвалювали академіки, вивчали провідні фахівці. Та здоров'я, підірване таборами й шахтами, давало про себе знати. І 1999-го Ю. М. Деяк перейшов у “Закарпаттеплокомуненерго”, де очолював Вишківську дільницю теплових мереж аж до добровільного відходу на “заслужений відпочинок”.

Та хіба такі люди вміють відпочивати? Прикметний факт: загальний стаж Юрія Михайловича (з урахуванням пільг) складає 80 років. Символічний ужинок до 80-річчя.

Із першими повіями свободи Юрій Деяк активно влився в рух демократичних перетворень. Суспільне поприще стало другою стихією докладання зусиль, служіння людям. У громадській роботі зміг сповна реалізувати себе. Був організатором і учасником багатьох патріотичних заходів, кожним словом і вчинком пропагував національну ідею, українську державність. Держава теж це оцінила, відзначила його 2007 року орденом “За заслуги” III ступеня.

Сьогодні Юрій Михайлович — голова Хустського міськрайонного осередку Закарпатської крайової організації Всеукраїнського товариства політв'язнів і репресованих, а також перший заступник голови крайової організації ВТПВІР. Працюючи в Товаристві, опікується своїми побратимами, організовує їм та

вдовам померлих матеріальну допомогу, ініціює добродійні заходи і є активним учасником усіх обласних та республіканських конференцій політв'язнів і репресованих. Це — безстрашна і рішуча людина, яка все своє свідоме життя відстоювала правду. Цих рис не позбувся Юрій Михайлович і в зрілому віці. Громадськість краю пам'ятає, як у день відкриття пам'ятника жертвам політичних репресій він не дозволив меру Ужгорода С. Ратушняку осквернити це дійство. Причому не словом, а красномовним учинком лицаря. Як давній борець, людина честі.

На жаль, час руйнує не тільки метал, а й людей, викуваних із криці. Такий закон опору матеріалів. Стан здоров'я похитнувся, особливо після смерті дружини Любові Кирилівни. Переніс два інфаркти, та все ж вистояв, зібрався вже вкотре на сили. І знову його енергійне, збадьорююче слово звучить у поріділому гурті побратимів, знову знаходить спосіб вислухати, обнадіяти, допомогти. При кожній нагоді вміє зібрати людей і порадувати чимось приємним. І словами, і подарунками. На це знаходить і час, і сили, і терпіння.

Його підтягнути постать упізнають здала, дослухаються до його врівноваженої, шляхетної бесіди. Молоді дивуються з інженерної системності в стилі його роботи, з самодисципліни, з потреби і готовності працювати наперекір усьому. Це і є, напевно, той містичний еліксир, що дарує щастя активного довголіття.

Його відтінком живої нашої історії. З патріота, вірного побратима, здібного учня, взірцевого сім'янина треба було зробити “ворога народу”, понівечити життя йому та його родині. І носив він це тавро цілих 40 років, рівно півжиття! Реабілітований Юрій Михайлович тією ж радянською владою аж 1989 року. Помітили нарешті недогляд. Спасибі, що не розстріляли дівка.

Низький уклін і слава цим страдникам, які не шкодували життя, поклали його на вівтар служіння своєму народу, здобуття незалежності України, та й нині жертвовно віддають рештки сил на її розбудову.

Наталія БАРАНОВСЬКА

Кому доводилося бути в Українському національному музеї Чикаго, безумовно, були вражені, як його колектив на тих невеликих площах, що є в їхньому розпорядженні, створив шедевр музейного мистецтва. І не в останню чергу завдяки експонатам, представленим в експозиції. Так-от, коли запитуєш про джерела надходження унікальних речей, представлених тут, мова заходить про мецената Музею — добродія Юрія Лукіяна Сас-Подлуського, якому 1 червня 2013 року виповниться 90. Лікар-радіолог, професор, пан Юрій вільно володіє п'ятьма мовами. У його біографії — чимало сторінок, пов'язаних із долею країни, світовою історією. Рід Подлуських має князівське коріння, дитинство його пройшло в Перемишлі. Його хресним батьком був професор Олександр Колесса. Талановитий мовознавець і літературознавець, поет, ініціатор багатьох суспільно-громадських починань в Україні і за її межами, педагог, організатор української вищої школи в еміграції, професор Львівського, а згодом Карлового університету в Празі, перший ректор Укра-

Вдячне слово патріотіві

їнського Вільного Університету, член численних наукових, культурологічних і громадсько-політичних товариств та інституцій, дипломат і депутат австрійського парламенту.

Серед його родичів — єпископ Іоан Ступницький, полковник УНР Борис Палій-Неїло, генерал польської армії Іван Ромер...

Після закінчення у Мюнхені медичного університету, на початку 50-х років др. Юрій із дружиною і маленьким сином виїхали до Америки.

У 60-ті роки доктор Сас-Подлуський як член нумізматичних товариств Америки та Європи брав участь у багатьох виставках, демонструючи Українські військові нагороди та відзнаки. В основу його української фалеристичної колекції лягла збірка відзнак Українських Січових Стрільців, яка належала родичу пана Сас-Подлуського, підхорунжому УСС Мирославу Талпашу.

5 грудня 1965 року пан Юрій зробив спеціальну презентацію Ордена Залізного Хреста в Вашингтоні та подарував Американському національному музею (United States National Museum)

Залізний Хрест “За зимовий похід і бої” з мініатюрою та грамотою. Ідея цієї події полягала в започаткуванні колекції української фалеристики у цій авторитетній установі.

2003 року родина Подлуських подарувала унікальну колекцію української фалеристики, зброї та одностроїв Українському національному музею у Чикаго.

Пан Юрій — відома особистість на найважливіших аукціонах світу. Витрачаючи власні кошти, він викуповує українські історичні пам'ятки, щоб потім подарувати їх музею. Завдячуючи йому, у фондах музею з'явилися унікальні експонати — йдеться про особисті речі Василя Вишиваного (при народженні Вільгельм Франц фон Габсбург-Лотрінген) та митрополита Андрея Шептицького, колекція медалей і нагород чорнобильцям, старих поштів тощо.

На початку 2013 р. пан Юрій зробив музею ще один дивовижний подарунок — рояль, який належав його двоюрідній сестрі — видатній піаністці XX століття, львів'янці Любці Колесі, яка отримала блискучу музичну осві-

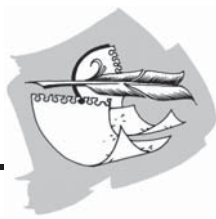
Доктор Юрій Сас-Подлуський зі своєю унікальною колекцією, переданою Українському національному музеєві в Чикаго (2010)

ту у Віденській академії музики, розпочавши концертну діяльність у п'ятнадцятирічному віці. Своє перше визнання піаністка здобула в Австрії ще 1918 року, ставши володарем високої нагороди, встановленої для кращих випускників Академії фірмою “Безендорфер” — концертного роялю, який тепер чарує виступувачів музею.

Він — почесний президент американського нумізматично-

го товариства, Військовий Значковий УВК, Генеральний Осавул відділу нумізматики і козацької геральдики Генеральної Управи Українського Вільного Козацтва, член і лідер різних лікарських товариств.

Далеко від України живе і творить добро на її честь людина, яка заслуговує на вдячність і відзнаку своєї Батьківщини. Та чи буде Україна вдячною своєму патріотіві?

Чорний вітер

Стою в житах... А там, за житнім полем,
Кудись біжить дорога в далечинь.
І чорний вітер, ще не охололий,
Окрай дороги виживляє тінь.

Так, начеб справді він за кимось стежить...
З косою, що незрима на плечі,
Заходить сонце за земне безмежжя,
Про щось — між себе — шепчуться кущі.

Смиренно-тихе їхнє шепотіння,
А чорний вітер нашоршив слух...
Стою в житах, в гарячій палахтінні,
І не зважаю на смерковий руг.

А вітер, вітер все когось шукає,
Його коса невидима дрижить,
А тінь невловна всесвіт обіймає,
А та дорога все кудись біжить...

Гора Чернеча...

Почнеться май — душа холоне,
Пече вогнем печатя золи.
...І одпругли на мості коней,
І на руках його везли

Уздовж Дніпра. Уздовж Скорботи.
В його — нарешті — вольні дні.
О воля, воля... Де ти? Що ти?
Вінок терновий на труні.

Свинцевий гриб. Сльоза тайнна.
І німота — як сон цупкий,
Та гомоніла Україна:
А пам'ять шаблі? А — віки?

А степ? А кручі? Добра сила?
Горбів у світі тьмуша тьма.
Але висока ця Могила
І цій Горі — сестри нема,

І дух кобзарський ще не вимер,
І не погасла слова суть,
І висоти найвищий вимір —
Ті душі, що її несуть.

При великому...

Бійся слова, що мовлене всує,
І не вішай живого на крюк.
Златоустик ізнов галасує
Про любов — біль Тарасових мук,

Біль його перехресних принижень,
І ярів, де Україна лежить...
Бійся слова, що гаслами дише
При задумі тяжкій — верховіть.
Галас... Гасла... — споріднені звуки,
І від них вже знайома луна...
Так здіймались скулачені руки
До любові... Пручалась вона.

Бо вже знала: в парчеві порізи,
В чорним хрестиком вишиті дні
Златоустик елебно пролізе,
Або й в'їде на білім коні.

Ми з коріння — Шевченкові діти,
Ми всотали у кров — боротьбу,
Щоб не вмерло в крові заповітне...
Перетнімо ж провини тужбу

Добросердям роботи. Не криком!
Не биттям в порожнісіньку грудь.
При великому будьмо великими,
Пам'ятаючи страдницьку путь.

Тамара СЕВЕРНЮК

Слова мої помножаться колись...

Злам

Зламався шлях. Шепоче злам: “Спіши...”
Стийка печаль — ні rischi, ні півслова.
Немає Вас... і голодно душі,
Снується біль, як ниточка сурова.

Бенкетний дім зростає на очах,
Та що печалі, хто у ній домує?!
Немає Вас... І тонко тьмить свіча,
І ще тонкіш бузковий пах димує.

Біжать стежки від шляху вусібіч,
Куди-яка... Ніхто їх не займає,
А понад злам — одна одній навстріч
Моя і Ваша —

Хоч і нас — немає.

Безпритулля...

Спадає стемнення завіса,
Співає Тихонов й Аліса,
І тиха вода греблі рве,
І безпритулля вік збігає,
Що він забрав — ніхто не знає,
А я читаю Талалаю,
Що теж не знати-де живе.

Закинув шлях за білу хмарку,
Відклав перо... Відсунув чарку...
І вимкнув світло...
— Не гаси! —
Ніхто не встиг спинити руку,
Щоб відвести цю чорну муку...
Тепер ідуть туди без стуку
Всі безпритульні голоси...

Співає Гмиря й Кириченко,
Козловський і Мірошніченко...
Такий короткий вік і час...
А ми, немов прибиті мором,
Усе говоримо... говорим...
І не пече нам душі сором,
Як мертві дивляться
На нас.

*** * ***

Ці лукаві плачі в непристойностях гри,
Ці топтання брудні по святинях
пречистих,
Надосадили душу, хоч впадь та й умри,
Аж тоді вчуєш спів, що у висях не вистиг.

Ця пустеля блукань, підмальований шлях,
Ці розгублені дні, мов розсипані вишні,
Запеклись на потрісканих правди устах,
Аж здригнулися з жаху дороги колишні.

Озирнуся на мить. Дотулюся до них...
Там, на смертному тлі, поряд Авель і Каїн.
А з полотен життя стільки барв осяйних!..
Приголублю святе... За гріховне —
покаюсь...

Пригублю пелюстки насторожених мальв.
Із лукавих плачів сльози вивільно ширі...
І вони освятят золоту пектораль,
І займуться шляхи благостиною в мирі.

Віттарі

Не вірю в підлість. Злоби не приємлю.
Хоч мук від них спізнали ми сповна.
Та скільки нас? Я думаю про землю —
Як тяжко нині вражена вона...

Хто чим захоче, тим об неї вдарить,
Спадають трави з висхлого лица.
Історіє! Що ж у тобі владарить,
Що ні початку несть, ані кінця?

Вже стільки слав посаджено на палі,
А слів, а слів — аж серце осліпля!
Історіє, а далі що? А далі?
На чий вітвар впаде моя земля?

Недобрий дух слабка душа вдихає —
Летить недобрий пил земних доріг.
Громи стихають. Кров не висихає...
Це добре знають терті віттарі.

*** * ***

Опертись на камінь, незрушний, як доля,
Один серед степу, поміж ковили.
Вдихнути відбуле і видихнуть: воля!
Вклонившись дорогам, якими пройшли.

Ми там спотикались об різне каміння,
Об жах оніміння на мертвій траві.
Єднались і ранились в згубах боріння,
Та стигм не лічили — прозрінням живі...

Прозрінням і поступом в невідоме,
Щоб, врешті, збагнути, пізнавши світи,
Що в самовигнанні із отчого дому
Єдиний рятунок — вернутись туди.

І легко зітхнути: солодка неволя —
Вертатись й вертати своєму своє.
Опертись на камінь, незрушний, як доля,
Який всепрощенням тобі постає...

*** * ***

День проминув, як минають сніги й
листопади,
В храмі надій шерехтять гострі
сколи скорбот.
Тихе моління зривається з серця: не падай
В мул перебіжних, заляканих вирами вод.

Вири — це гарт, це очищення духу від смуту,
Втомлені крила на хвилях полегші спочнуть,
Мул не минає... Чіпкі його спрутові пута,
Не загубись. Не згуби свою істинну путь.

Ти не зав'язнеш в “нічому”, в “ніде” і
в “ніколи”

І не зречешся ні битих, ні вбитих доріг.
Станемо разом в очищене вирами коло,
Переступивши і лет, і падіння поріг.

День проминув, як минають свята і напасті,
Сяйво по тому зійшло голубе-голубе...
Слово чекало й діждалось святого причастя,
Серце людське — через нього —
почуло себе...

Освідчення...

1.
Вітчизна! — Це слово, як дума старої
дзвіниці,

Як чари Куїнджі над тьмарищем
довгих ночей.

Ти дивишся зорям самотнім у темні зіниці,
А зорі самотні шукають привітних очей.

Вітчизна! — Ти пам'ять голгоф, і хреста,
і зернини,
Задимлених нив, де зросли бур'яни забуття.
І куля, яку посилала людина людині,
І зірочка та, що вінчала і смерть, і життя.

Вітчизна! Ти кара і мука моя, і неволя,
Незрушна печаль... Але ти сумноту
полиши...

Вітчизно моя! Моє щастя, і втіха, і доля,
Дивись в мої очі — там світло Твоєї душі.

2.
Ти в серці лишилась такою, якою була.
Чужий мені вишкіл озлоби
безбожницьких сил.
Мій щит — а не меч — твоя велич, рождена
з тепла,

І з люто плюндрованих чистих
високих могил.

Ім квіти травневі, як душу нетління, несучи,
Безчестя твоїх заколотників — ложних синів —
Тебе не зганьбило... Лиш гірко
помножило сум,
Чим далі від честі — тим ближчає
праведний гнів.

Я родом з твого найвірнішого із поколінь,
Зів'януть чужинці... Минеться хвала і хула.
Ти в серці лишилась для гордості —
не для хвалінь,
Найбільш — для любові, з якою і вмеру,
як жила.

Ворота

Не всі заспрагли ще перевелись,
Не всіх данайців і дарів бояться.
Слова мої помножаться колись
І ненаситні злидні спопеляться.

Уста неложні душу збережуть
Від руйнувань і сорому, і зблуду.
І вища мудрість вкаже віщу путь
До тих воріт, де жебраків не буде.

*** * ***

А я все йду, а я все йду до тебе,
Хоч із мого крайсвіття не дійти.
Твоє чоло торкне цілунок неба
І ти збагнеш принаду висоти.

Не ту, де сон, в якому ніщо не сниться,
Чи лиш громів кинжальний перетлум,
А ту, де вільна вічності служниця
Єднає межі душ людських і дум.

Але пощо мені оті єднання,
Коли з тобою ми, немов чужі,
На тій межі, що може не остання,
Але яка не має сторожі?!

До тебе йду без тебе... та з тобою,
Моє крайсвіття осипає без.
Нашо сторожа, де царюють двоє,
Хай і порізно... та з велінь небес.

О. О. М.

Десь край лісу Ваш дім... Ну а мій в
автопеклі носить.
З Вами — тиша висот... А зі мною лиш
автогроми.
Вам і в тиші не чути, як серце до серця
проситься.
Так не чують тепла зачакловані стежі зими.
Сніг нашіптє блюз. Дивовижно близька
мелодія.
Ви далеко... То й що? Віддаляє не відстань,
не час...
Може, вперше в житті так насправді
щаслива сьогодні я,
Може, вперше в житті все так остеронь
світу і нас.

Я шукала себе понад межі, табу і умовності,
Дух то падав, то знов підіймався
на пробите крило.
Я шукала й знайшла... і живу в нерозгаданій
повності
Поза тим, що було, і що бути ніяк не могло.

Десь край лісу Ваш дім... Висота... І мене
Ви не знаєте,
Ви далекий... То й що? Велемовна незнань
тишина.
Вільноплини чуттів... І забутість поранень...
Осяяння...
І щаслива, щаслива, щаслива моя одина...

*** * ***

І справді — що в світі нового?
Все вертає на круги своя.
Але стежечка кожна й дорога
Починаються з власного “Я”.

І нема на землі їм подоби,
І для кожного з нас — не знайти.
Всі ми наймити часу до гробу,
Та ні хвилички не осягти.

Хай ті хвилі-хвилини лиш тіні,
І здається, що вловні вони,
Та у шпарах камінь — їх коріння,
А в корінні — зерно тайни.

Кожен прагне дістатись до нього,
І дарма, що одвіку... Дарма...
І насправді — нічого нового...
Є дорога... Подоби нема...

м. Чернівці

“Хто мудрий, той від зла втече,
хто сіє зло — сконає під мечем”.
Фірдоусі Абулькасим Мансур

3 блокнота письменника

11

Михайло АНДРУСЯК,
лауреат Національної премії
України ім. Т. Г. Шевченка,
м. Коломия

Кобзар

Запах буйноцвіття з придорожніх садів наповнював кабінну гуркітливою студебекера, паморочив розгараючи голову, проте майор Красніков сидів побіля розмілого від літєлла весняної днини молодого водія, мов грозова хмара. Причин для доброго настрою не було жодних. Знову, вкотре уже, випустив ледь не із самих рук зайдлого “бандита” Кобзаря. Вже й лік утратив своїм невдачам у поєдинку з отим затятим бандерівцем. Щоразу, здавалося, залишається лише схопити загнаного у безвихідь Кобзаря, а він випорхує, мов безтілесний, з-під самісінького носа.

Ось і цього разу... Вірні люди доповіли, що цей верховода перебуває лише з двома охоронцями у хаті-пустці посеред села навпроти сільради. Господарів усією родиною майор особисто запакову-

вав до товарняка кілька років тому, щоби не пособляли бандитам. Так ні ж — аж із далекого Сибіру продовжують допомагати. Бо влаштували собі лісові вовки лігво в їхній господі. Вогнем треба було, вогнем... З димом до біса мусилося пустити все кубло ще тоді... А зараз — пізно...

Похмуро зиркає майор на пропалені халяви новісінських чобіт, озирається на закіптюжених солдатів, що тісняться у кузові вантажівки. Тільки зуби виблискують на весняному сонці. Смішно їм, бач, падлюки... Бандитів проворонили, а зуби скалять, мов сука до грису. Хіхоньки-хахоньки їм усе... Почекайте, посмієтесь ви у мене, на кутні засмієтесь. Тохтії, мішки з пологою, опудала городні...

По кільканадцять разів поспіль примушував себе прокручувати у розгараючи голові подробиці невадлої операції. Все передбачив заздалегідь, нічого не забув. Вночі понад тридцять досвідчених бійців безшумно охопили покинуту господарку в тісне кільце — здавалося, муха не пролетить. Достеменно знав, що схрон облаштовано під стодолю, навіть відав, у якому місці вхід. Вирішили брати їх серед дня, при сонячному світлі, щоб нічого непередбаченого не сталося, бо надто добре вивчив майор звички Кобзаря. Майже сім років полуює на нього, ще від літа сорок п'ятого. Скільки разів сходилися чоло до чола, але крім глуму, нічого не зазнав. Ні схопити його, ні застрелити... Наче заворожений Кобзар. Іноді намагався заспокоїти себе думкою, що повстанця немає і ніколи не було, проте ні-ні, та й лягали на стіл начальника районного МГБ перехоплені агентурою оунівські “ко-

мунікати” з кучерявим підписом провідника Кобзаря. В такі хвилини майор Красніков звірів, ладен був замордувати весь світ.

Потайними щурами просиділи емгебісти всенюк ніч у засідці, але ні в стодолі, ні побіля неї не проявлялося жодних ознак людської присутності. З надійного сховку Краснікову добре було видно все, що коїлося довкіл. З першими ранковими півнями село поступово оживало. Чулося, як селяни тарабанили відрами, порали худобу. Зрідка гавкали пси, непомільно відчувачи в селі чужих. Вранішню тишу розрізав скрегіт замка в дверях сільради, зайшовся нестримним кашлем її голова. Поодинці і групами селяни поспішали до єдиної на кілька сіл церкви. Майор промацував кожного пильним поглядом запалених від безсоння і напруги очей. Протяжно рипнули двері сільради і звідти одна за одною висунулися три старезні жінки в довгих кожухах і сірих хустках, кожна з ціпком у руці. Шамраючи щось своє, баби повагом попленталися центральною вулицею...

Сонце зачепилося за верхівку височезної тополі, відчутно припікало потилиці під червоними кашкетами, солдатам дошкуляв голод, а покинуте двориче продовжувало німувати. Раптова здогадка боляче вколола в тім'я, підкинула майора на ноги. Вихором перелетів через дорогу, влетів до приміщення сільради. Мов хто жменю холодних мурашок сипнув за комір. Просто перед ним лунав з-за столу безтямними очима змотузований голова сільради із клепом у роті. Не спам'ятався, як опинився на обійсті перед стодолю. Закричав щось дике і безтямно стріляв у блакить весняного неба з пістолета, аж сусід-

ські кури перелякано закудкудакали. Очманілі солдати з розбезпеченими автоматами обступили розкустраного командира, а той, мов зірваний із ланцюга пес, скажено гасав трав'янистим подвір'ям, шалено розмахував зброєю, його перекошений рот вергав на голови підлеглих дошкульне матюкчя.

Небавом озлоблені довгим нічним вічуванням і командирською чорною лайкою солдати знайшли в стодолі дерев'яну ляду, що закривала вхід до бункера. Ніхто з червонопогонників не відважувався опуститися в страшне своєю мовчазністю підземелля. Тому закидали люк гранатами. Коли курява від вибухів трохи осіла, в бункер з розбезпеченим автоматом і ліхтарем поліз сержант Дубінін. Солдати з наготовленою зброєю оточили зяючий темрявою вхід. Майора Краснікова з'їдала нетерплячка, поки Дубінін поведмежому вовтузився в схроні. Чекав його появи, здається, вічність і тому здригнувся всім тілом, коли почув прокурений сержантів голос за спиною. Той увійшов до стодолі, сяючи округлим рябим поличчям, гордо тищнув майорові в руку якийсь папірець.

— Таваріш майор, у бандитов запасної вихід в сільсавете. В бункере нікаво нет. Но я нашол партрет іхнева предвадітеля, етава... Кобзаря. Тот відіте, написано — Кобзар... Тепереча он у нас в руках. Надо разможїть і тада ми ево точно паймаєм, гада...

Від люті кров шуганула Краснікову в кулаки. З розмаху втелющив Дубініна кулачищем у підборіддя, аж щось у ньому квакнуло. Довго й безладно топтав розпростерте вдоване сержантове тіло чоботами, місив бідола-

ху до цілковитого безсилля. Нажахані солдати порозбігалися подвір'ям, мов кури від кібця. Кожен потайки радів, що не на ньому згняв свою нестримну злість роз'юшений начальник МГБ...

Вийжджали з принишклого враз села, залишивши по собі гаряче попелище від добротної коліс господарки та... конфіскованих по всьому селу книжок “Кобзарів”.

Обсмалені, і від того ще зліші, солдати похмуро похитувалися на дерев'яних лавках у кузові студебекера. Майора Краснікова в кабіні обсіли тривожні думи... “Кобзар, Кобзар... Що за народ такий?.. Кобзар... Скількох вбиваємо, арештовуємо, вивозимо... Вагонів не вистачає... А вони? Звідки терпіння? Де черпають сили? Кобзар... У хатах голодно, холодно, але в конній — “Кобзар”. Розвелось їх... на мою голову. Знову перепадає від обласного начальства, гори воно все вогнем...”.

Машина натужніше заревіла, долаючи крутий підйом, і знягла обірвала невеселі роздуми. Коротко, але дошкульно кольнуло в грудях. Майор повільно розстібав гудзики на задимленому кітелі. Рука наткнулася на папірець у кишені. Вихопив, мов жарину з-за пазухи. Суворий поетів погляд з-під високого чола пропік наскрізь. Майор, шаленіючи, почав шматувати тремтячими пальцями портретик на дрібнесенькі клаптики.

“Ось вам... Ось... Кобзар!.. Кобзар?.. Кобзар?! Чи довго ще мені з тобою воловодитись?”

Із ближніх кушів коротко зататакало... То приніс відповідь Кобзарів несхибний скоростріл...

Брат

Автомобіль жваво котився в'їждженою польовою дорогою, що кривуляла вділ поміж золотоживних піль. Здиблена колесами змія дорожньої куряви намагалася застрибнути до дерев'яного кузова, але натомість вляглася гарячим тілом на розміллілий придорожній спориш. Михайлові кермувалося легко. Перша ж бо поїздка по рідній землі. А наїздився він чужими дорогами — не кожному й приснитися. Десять нелегих років водила його доля чужинами. В сороковому призвали до Червоної армії, аж на Урал завезли. Завершив же війну у самому Берліні. Перелітним птахом рвався після перемоги в рідні краї, проте доля розпорядилась інакше. П'ять років ще дослужував у Німеччині. Повернувся бравим капітаном, груди в орденах-медалях, бо ніколи не ховався за чийсь спину. Не такого він роду-племін. Густо дірявив у запеклих боях його молоде тіло німецький розплавлений свинець, але, хвала Богові, додому повернувся живий і дужий, нівроку.

Багатьох друзів-товаришів у селі не дорухався, знищили не люди. Велику й дружну їхню родину переполовинено. Гинули в борні з окупантом: коричневим і червоним. Батько, його мудрий і розважливий дедь, лише три дні не дочекався сина. Зустрів свого первістка свіжою могилкою на сільському кладовищі. Чорні звістки про загибель синів-повстанців одна за одною га-

сили у ранимій душі старенького племіння життя. Третя, що долетіла зовсім недавно аж з-під Чорногори, про геройську смерть його мазунчика Василька, його співучого жайворончика, задмухала останню іскорку. Відійшов у кращі світи спокійно й достойно, як і жив. Все це, зі слізьми радості й горя, оповіла мама. Збідова на й згорьована, висушена лихоліттям, його ненька-чаечка здавалася крихіткою у спорожній, колись гомінкій і гостинній, хаті. Пригорнув лагідно рідну душу до широких грудей і заридав... Як ще ніколи в житті...

Праці для Михайла, доброго фахівця, знавця кількох іноземних мов, бувало у бувальцях фронтовика, ні в рідному районі, ні поза ним не знайшлося. Заслужені гарячою власною кров'ю бойові нагороди виявилися нікому непотрібними цяцками-брязкальцями та ще... предметом неприхованої задротності кабінетночиновницької братії. Зрозумівши, що нічого не виходить в областях-районах, вирішив осісти у рідному селі. Виручив приятель дитинства Малайчук, що бухгалтерував у новоствореному колгоспі. Влаштував Михайла водієм вантажівки...

Мов лиховісні тіні війни, що відгрімліла, дорогу зненацька перетнули озброєні люди. Натиснув на гальмо, аж машину кинуло в густу стіну високої кукурудзи. Звідти зеленими червонопогонними аридиками вистрибували розкустрані солдати. Досвідченим оком розвідника Михайло нарахував чотирнадцять автоматників. П'ятнадцятий, старший лейтенант, шалено розмахував пістолетом поруч із кабіною і

щось безладно викрикував. Розгледівши Михайлову офіцерську форму, дещо присмирнів і зумів витиснути з розпашілих грудей: “Вперьод!.. Там бандіт!.. Нада дагнати!..” А тоді владно гаркнув на солдатів, які зусібіч обступили вантажівку: “К машині, ідіоти!” Поки солдати штурмували кузов “полуторки”, допоки вантажівка вичмихала заднім ходом із кукурудзи, Михайло вловив розвідницьким чуттям присутність того, за ким полюють погоновані “мисливці”. Зрозумів, що втікач замаскувався в заростях біля недалекого ставка. В ту ж мить прибрежні верболози обзивалися короткою, лункою автоматною чергою. Солдати посипалися в кузов, наче стиглі кукурудзяні качани в порожній шпихлір. Лютезана лайка поранених червонопогонців глушила відгомін пострілів понад ставом. Тим часом переслідуваний вихопився з густого хабазза на трав'янисту стежку і замелькав підшовами чобіт вздовж потічка, що довжелезною звивистою стрічкою краєв пасовисько Зброди навпіл — ліворуч віконське, праворуч — вербівське. Михайло відразу впізнав у втікачеві бувалою вояка — біг наприкінці, невеличкими зигзагами, швидко, але непохапливо. Проте в ситуацію хлопець потрапив вельми скрутно. За ним женеться піввзводу, а тепер солдати ще й на колесах. Наздогнати його для переслідувачів — дитяча забава. Ще й післяполудневе сонце, яскраве, воно засліплюватиме втікачеві очі, коли той заляже, аби відстрілюватись...

Вояцькі роздуми знягла обірвав підкріплений твердим штурханом пістолетного дула в бік

окрик старшого лейтенанта: “Жмі! Вперьод... тваю мат! Бистрей!” Розгадав таки офіцер нехитрий водіїв задум, коли той безпричинно вертів кермом вліво-вправо, від чого солдати не могли прицільно стріляти, кулі то збивали гілки на кущах, то косили височенькі лопухи побіч стежки. Рвучко сіпнув до себе ручку коробки передач, люто, мов на гашетку кулемета, натиснув ногою на акселератор, аж вантажівка здрибалась. Здавалося, одним стрибом досягне “полуторка” з емгебістами недалекого втікача, який заліз за невеличким горбком із налаштованим для стрільби автоматом, розчавить його, мов хробака... Солдати щось дико горланять, постукують колесами по кузову, підганяють водія...

Михайло, кусаючи пересохлі губи, аж кров виступила, подумки опирався — оголосив емгебістам війну. Права нога його впевнено й твердо тисне на гальмо, а дужі руки різко вивертають кермо вліво, аж машина брикнула правими колесами. Далі все відбувалось, як на війні. Михайло вихопив у старшого лейтенанта, що ніяк не міг прийти до тями від зіткнення з лобовим склом, пістолет. Коротко вдарив офіцера ліктем правиці у скроню, від чого той зім'як на сидінні. Сам вихопився з кабіни і перекотився в невеликий виямок, ловлячи на мушку солдатів, які гнилыми падалищами гунали з дерев'яного кузова простісінько під перехресний вогонь автомата й пістолета. Протяжна луна вкрила Зброди від ксьондзівського ставу аж до урочища

Кам'янки. Михайлові здалося, що він знову на фронті і довкіл гримить канонада. Коли в пістолеті забракло набоїв, охопив зором побоїще. Курява мляво осідала на вантажівку. Довкола машини безладно валялися тіла в брудно-зелених уніформах. Не було жодного поруху, навіть вітерець не дмухне. Сонце продовжувало сліпити очі, тиша оглушила. Тому громом прозвучало звідкілясь збоку, наче під вухом: “Здоров, брате!” Крутнувся праворуч і поруч побачив осаяну братову усмішку. Мікола усміхався широко й білозубо, як умів усміхатися тільки він. Брати міцно обнялися, аж щось затріщало в кістках...

Дорогою Михайло мимоволі обмацував поглядом доладну братову постать у старшинському однострої, зауважував рани на обличчі і шії. Вони його пекли більше, ніж свої. А той все віджартовувався. “Оце залишили на задку німці”, — тицая пальцем у рваний шрам на правій щоці. “А оце, ось, — гладив кривавий рубчик на міцній шії брат, — це вже оці, “дорогі визволителі...”.

Вкритий ясною сивиною чуб молодшого брата свідчив про нелегке повстанське життя. Пройшов Буковину, Карпати, Придністров'я... Чотовий, сотенний... А зараз командує бойковою... Розмова не було б кінця-краю, якби їх, обвішаних трофейною зброєю, не перестріли в чагарях озброєні повстанські стійкові...

На постогі бойки її провідник Богун, розпашілий і незвично розчулений, познайомив друзів із новим бійцем, псевдо котрого оголосив після деякої заминки... “Брат”.

Золотий вік нашої культури

Іванна ЩЕРБИНА,
завідувачка бібліотеки
ім. М. Реріха, м. Київ

Що ми знаємо про себе? Хто ми, якого роду, звідки прийшли і куди підемо, що робимо на цій землі, і хто тут був до нас? Коли ставимо собі такі питання, — машина часу вертає нас углиб віків, аж до того періоду, який зветься Трипільською цивілізацією. Це словосполучення чув кожен із нас, ми горді, що трипільці — наші предки, і водночас хочемо до кінця осмислити, зрозуміти, а що ж такого особливого було в них, що минула вже не одна епоха, а ми все йдемо за голосом прапам’яті, за голосом крові, щоб відчувати, пізнати чи просто доторкнутися до однієї з найзагадковіших таємниць нашої історії.

На теренах сучасної України, в межах декількох її областей, що знаходяться між Карпатами і Дніпром, 5—3 тисячі років до нашої ери сформувалося, викристалізувалося та функціонувало суспільство, яке стояло на найвищому шаблі цивілізації своєї епохи. Трипільці — перші традиційні хлібороби, працювали, винаходили, але найбільше переймалися життям духовним, жили у гармонії з Усесвітом. Це те, що ми знаємо. А що було далі, куди вони зникли, залишивши нам для розгадки величезний пласт своєї культури?

Щоб трохи відкрити цю завісу, КВПУ швейного та перукарського мистецтва (вул. Єреванська, 12 а) спільно з бібліотекою ім. М. Реріха (вул. Єреванська, 12) zorganizували святкову зустріч-презентацію “Далеке та близьке Трипілля” приурочену до 120-річчя відкриття Трипільської цивілізації. Для того, щоб якнай-

глибше розкрити перед учнями училища, відвідувачами бібліотеки та багатьма поважними гостями свята зміст того, що зветься Трипільською культурою — святковому заходу передувала велика підготовча робота. Актова зала училища перетворилася на дійство. Глядачам продемонстрували колекції одягу “Льон”, “Мавки”, “Вишиванка” та представлений відеопроєкт “Від минулого до сучасного”; у супроводі ілюстрацій слайдів “Трипілля. Сторінками популярних та наукових видань” показана історія рідного краю очима молоді. Про мистецьку грань Трипілля розповіли народний майстер України з реконструкції трипільської кераміки Людмила Смолякова та заслужений майстер народної творчості Ганна Ушеренко. Художнє слово про символізм і значення цивілізації трипільців для кожного з нас через поетичні рядки висловила дитяча письменниця

Марія Морозенко, а композитор Ігор Якубовський через музику нагадав, що скільки б тисячоліть не минало, люди — завжди люди, радіють сонцю, природі, життю...

Справжня окраса свята — демонстрація колекції одягу “Трипілля”, створена авторським творчим колективом викладачів училища під керівництвом директора Наталії Аркадіївни Горбатюк. Присутні були зачаровані показом, вишуканістю й елегантністю, сучасністю й водночас дотриманням усіх історичних канонів, мистецькою роботою звичайного училища, результати якого достойні найвищих модних подіумів нашої держави.

І вже менше питань, ми ніби побачили нашу землю тисячі років тому назад, і воістину можемо пишатися своєю історією, своєю землею, і тим, що серед нас є ті, хто здатен творити красу і нести її до людей, є достойні нащадки давніх, загадкових трипільців.

Книга про Майстриню звуків

У Національній спілці композиторів України відбулася презентація книги Софії Грици “Леся Дичко в житті і творчості”. Ця акція одразу стала подією в мистецькому житті України. Бо представлена робота — дует непересічних талантів. Це той щасливий випадок, точніше — закономірність, коли у монографії поєдналася творча робота двох видатних мистинь сучасності: про видатну українську композиторку Лесю Дичко книгу написала видатний учений, доктор мистецтвознавства, професор, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, провідний науковий співробітник ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, автор багатьох відомих праць із музичної фольклористики С. Й. Грица.

Галина СТЕПАНЧЕНКО,
заслужений діяч мистецтв,
доктор філософії з мистецтва

Цих двох жінок поєднує давня творча дружба, і книжка стала підсумком їхнього багаторічного спілкування. Уся творчість Лесі Дичко пройшла в своєму формуванні й становленні на очах Софії Грици. Можливо, тому видання таке глибоке, цікаве. І хоча воно презентується як наукове, читаєш його з захопленням ще й завдяки мові — колоритній, багатій, справжній українській літературній мові. Гортаєш сторінки монографії і перед тобою сторінки насиченого подіями життя Лесі Дичко. Ось назви розділів: “Поклик служби мистецтву”, “Роки дитинства і юності”, “Навчання у консерваторії та аспірантурі”, “Рапсодія “Думка”, “Творче сходження. Перші поїздки за кордон”, “Пастелі”, “Енгармонічне”, “Червона калина”, “Кантати “Сонячне коло”, “Здрастуй, день на всій землі”, “Від імпресіонізму ранніх творів до експресіонізму зрілих”, “И нарекоша имя Киев”, “Шляхи до слухача”, “Життєві будні”, “Синестезійне сприйняття світу”. Трагування хору як оркестру”, “Індія — Лакшмі”, “Подорож за океан”, “Літургії”, “Краю мій рідний” для мішаного хору”, “На шляху до інтеграції української музики у світовий простір”, “Фрески”, “Золотослов”, “Ювілейний рік — 70”, “У плині часу”.

Ця велика бібліографічна робота (список творів Лесі Дичко, наукових статей про Лесю Дичко) — цінний науковий додаток. Велика кількість фотоілюстрацій у книжці — своєрідна фотоколекція нашого сучасного музичного життя (відзначу тут роботи фотохудожника В. Ларіна).

Авторці вдалося не просто написати книжку про шля-

хи творчості Лесі Дичко, а створити справжню панораму музичного життя України другої половини ХХ—початку ХХІ століття. Сторінки біографії Лесі Василівни розгортаються крізь особисте сприйняття автором її як людини і музиканта. Позитивна риса цієї копійної роботи — поєднання всіх творчих, біографічних моментів у житті пані Дичко з тими соціокультурними подіями, які відбувалися на той час у суспільному просторі не лише України.

Тут наведено численні відгуки й думки відомих музикознавців про творчість Лесі Дичко. Авторка згадує про перше дослідження її творчості Миколою Гордійчуком, який помітив і відзначив талант молоді української композиторки, особливо у царині хорової музики. Влучно наведені в монографії слова відомого польського композитора Ромуальда Твардовського під час фестивалю “Золотоверхий Київ”, де він назвав Дичко королевою української хорової музики, перед якою, як лицар, схиляє коліно. Софія Грица змогла вдало поєднати жанр біографічної повісті з точністю і глибиною аналітичних розвідок про стиль композиторки, аналіз музичних творів із роздумами про сенс життя в інтер’ю з композиторкою.

Леся Дичко композитор, музичний діяч, педагог — багатогранність особистості розкривається на цих сторінках у численних фактах біографії, творчих подіях, концертах, лекціях, поїздках на фестивалі й конкурси за кордон. А ще тут цікаві людські зустрічі, спілкування, з яких народжувалися творчі проекти і українські, і міжнародні. Величезна робота Лесі Дичко як секретаря Національної спілки композиторів України висвітлена в книзі С. Й. Грици повноцінно й різнобічно. Вона змушує читача визнати ту велику роль, яку відіграє її героїня своєю активною життєвою позицією в культурному просторі України. Її нагороди: народна артистка України, лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка, член-кореспондент НАМУ, кавалер багатьох орденів — усі ці відзнаки підкреслюють неординарність особистості Лесі Дичко, знаної представниці духовної еліти сучасної України.

Книга “Леся Дичко в житті і творчості” Софії Грици — знакове явище в музичному, науковому, культурно-освітньому просторі України.

Іван Гречко — «Львів’янин року»

Ігор ГАЛУЩАК,
Львів

Навчаючись і мешкаючи з 1946 року у Львові, Іван Гречко був активним учасником культурно-національного та духовно-релігійного життя міста. Зокрема від 60-х років минулого століття він тісно співпрацював із катакомбною УГКЦ, католицькими клубами Польщі, Українським патріаршим світовим об’єднанням, спричинившись до відновлення у 1980-х роках українського католицького академічного товариства “Обнова”, брав активну участь у випуску незалежного журналу “Віра батьків”, був членом-засновником Клубу української греко-католицької інтелігенції (1991 р.), співголовою оргкомітету з повернен-

Із нагоди 757-ліття давнього Львова у міській Ратуші відбулися урочисті збори. Цього року за вагомий особистий внесок у розвиток культурного, духовного та громадського життя Львова почесне звання “Львів’янин року” надали Івану Михайловичу Гречку, відомому галицькому колекціонеру, меценату, громадському діячеві, співорганізаторові Інституту колекціонерства українських пам’яток при Науковому товаристві ім. Тараса Шевченка.

ня до осідку у Львові представителя УГКЦ кардинала Мирослава-Івана (Любачівського).

А налагодження Іваном Гречком зв’язків із Товариством “Свята Софія” у Римі, організаціями української діаспори Європи, США, Канади спричинило до надходження до Львова численних друкованих видань, що дало можливість створити відділ діаспорної літератури у Львівській обласній універсальній науковій бібліотеці.

Із 1987 року Іван Гречко — співорганізатор та учасник численних виставок українського народного мистецтва практично в усіх музеях міста. Його збірка народного мистецтва, зокрема унікальна колекція гуцульських і покутських ікон на склі наповнила ці вернісажі особливим змістом.

Піклуючись про збереження мистецьких збірок львівських колекціонерів, 2003 року Іван Михайлович став співорганізатором і співзасновником Інституту колекціонерства українських мистецьких пам’яток при Науковому товаристві ім. Т. Шевченка.

У січні 2013 року меценат-патріот безкоштовно передав свою унікальну збірку творів мистецтва, стародруків та інших раритетів Українському Католицькому Університетові, заклавши основи у створення у Львові нового музею — скарбниці українського народного, сакрального та професійного мистецтва.

“Дякую, що оцінили цей мій маленький внесок у просвітницький розвиток Львова. Буду служити, буду старатися в цьому керунку працювати. Бажаю довгого віку на славу Україні, на славу Львова”, — зазначив під час церемонії Іван Гречко.

Рідна і кохана...

День Матері — міжнародне свято, яке стосується кожного, хоч ким би він був, хоч де б працював і мешкав. В Україні, як і в більшості країн, його відзначають у другу неділю травня. Серед української діаспори свято матері започаткували 1920 року в Північній Америці, потім воно неофіційно поширилося на Західну Україну, де відтоді стало традиційним і улюбленим. Офіційно в нашій державі цей день почали відзначати згідно з Указом президента від 10 травня 1999 року. Цього року президент Віктор Янукович напередодні свята підписав указ про присвоєння почесного звання “Мати-героїня” понад 5000 матерям, що народили й виховали п'ятеро та більше дітей.

Надія КИР'ЯН
Фото Олександра ЛИТВИНЕНКА

Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка привітало жінок зі святом і ухвалою Центрального правління нагородило просвітянських активісток Почесними грамотами і “Кобзарями”. 13 травня у Київському будинку вчителя відбувся захід, де вручили нагороди і подарували святковий концерт. Ведуча, заслужена артистка України Тетяна Негрій запросила на сцену для вручення нагород відповідального секретаря ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Миколу Нестерчука, заслуженого працівника культури Украї-

ни Дмитра Ломачука й завідувача відділу просвітянської роботи, члена Національної спілки письменників України Петра Шульгу.

“День матері — найсвітліше свято, — сказав Микола Трохимович. — Бо мати для кожного — це святе, як і наша земля, як Україна, як батьківщина. У народній традиції вшановують триєдиний образ — Божої матері, рідної неньки й матері-України. Мати — це історія, це любов, це культура, це духовність. Що мати прищепить з дитячих років, те людина пронесе через усе життя, такою буде й держава, такою буде й нація”.

Почесні грамоти за внесок у справу українського відроджен-

ня, розвиток української культури й духовності отримали найактивніші просвітянки, які беруть участь у кожному заході — солістки хору “Просвіта” Оболонського району міста Києва Ніна Позня та Галина Бубало, солістки народного ансамблю “Петрушаночка” Наталія Михолишина, Надія Черниш, Марія Терещук, Ольга Балагура та Юлія Мунтяну, мама дванадцятирічної юної просвітянки, лауреата Всеукраїнських і міжнародних фестивалів Анастасії Калинової.

Дмитро Ломачук вручив Міжнародну премію ім. Валентина Михайлюка — поета, композитора, виконавця — поетеси та співачки з Чернігівщини Світ-

лані Касьяненко, значну частину творчості якої присвячено матерям, бабусям, усьому жіноцтву.

Концертна частина розпочалася з виступу академічного аматорського колективу — хору “Просвіта” Оболонського районного у м. Києві об'єднання “Просвіти”. Художній керівник — відмінник освіти України Раїса Марченко. Як ведеться в традиціях нашого народу, свято почалося з молитви до Божої матері. Хор виконав твір “Під твоєю милістю” Дмитра Бортнянського і низку пісень, присвячених матерям.

Усіх зачарував чудовий виступ народного ансамблю “Петрушаночка” з села Петрушки на Київщині (художній керівник Ірина Сівакова).

Світлана Касьянова прочитала ліричні вірші, присвячені своїм бабусі та матері, а також виконала власну пісню. Доцент транспортного університету, поет Володимир Ткачук подарував слухачам чудові слова, присвячені своїй матері.

Насамкінець Тетяна Негрій зачарувала всіх зворушливою піснею, побажала святкового настрою та всіляких гараздів у переддень ще одного чудового свята — Дня родини.

Родина як найдорожчий скарб

15—22 травня українці відзначають Національний Тиждень подружжя. Це міжнародний рух, створений із метою поширення авторитету сім'ї в суспільстві та утвердження цінності родини та шлюбу як найважливішого суспільного інституту.

Уперше Тиждень подружжя відбувся у Великобританії 1997 року. 2011 року до міжнародного руху долучилась Україна. Минулого року Тиждень подружжя відбувся у 20 містах України. У 200 регіональних і національних заходах узяли участь близько 20 000 українців.

“Сім'я — найбільша суспільна цінність, а подружнє щастя варте того, аби закохані працювали над його зміцненням”, — переконана Олена Шабуніна, комунікаційний директор Тижня подружжя в Україні.

Тиждень подружжя за традицією розпочинається в Міжнародний день сім'ї. У програмі — багато яскравих сімейних заходів, присвячених розвитку інституту сім'ї та шлюбу в Україні: паради щасливих сімей, арки кохання, оновлення весільних обітниць, сімейні фестивалі, семінари та тренінги для подружніх пар, конкурси тощо.

“Згідно з даними європейської статистики розлучень, Україна — лідер серед європейських країн. На 1000 її мешканців припадає 5,3 розлучення. Змінити невітшну статистику можна, об'єднавши зусилля громадських організацій, церкви, журналістів, місцевої влади і просто всіх небайдужих. Міцні родини в Україні — це справа кожного”, — сказала Олена Шабуніна.

Команда Всеукраїнського Тижня подружжя

Петро Шульга та Микола Нестерчук вітають Галину Бубало

Тетяна Негрій та народний ансамбль “Петрушаночка”

СЛОВО *Просвіти*

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2013

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 71 в “Каталозі”

на 1 місяць 9 грн 37 коп. на півроку 53 грн 37 коп.
на 3 місяці 27 грн 51 коп. на рік 105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ соціальної тематики
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Відділ просвітянської роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Інтернет-редактор
Олександр ЛИТВИНЕНКО
279-39-55

Черговий редактор
Євген БУКЕТ

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у травні — 21 200

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє

погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”

обов'язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

